

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kristýna Ryšavá

Právní režim Antarktidy a ochrana mořských živých zdrojů

Diplomová práce

Olomouc 2015

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Právní režim Antarktidy a ochrana mořských živých zdrojů vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 28. 3. 2015

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu diplomové práce JUDr. Ondřeji Víchovi, Ph.D. za jeho odborné vedení a mnoho užitečných připomínek a návrhů při vypracování a také mé rodině, příteli a kamarádům, kteří mě ve studiu vždy podporovali.

Obsah

Seznam zkratek.....	5
Úvod.....	6
1. Právní režim Antarktidy	8
1.1. Základní informace o kontinentu	8
1.2. Režim mezinárodního prostoru.....	9
1.3. Antarktický smluvní systém	10
2. Ochrana mořských živých zdrojů ve smyslu mezinárodního práva	12
2.1. Úmluvy týkající se znečištění moří a oceánů	12
2.2. Úmluvy týkající se ochrany mořských živých zdrojů.....	14
2.3. Mezinárodní tribunál pro mořské právo a UNCLOS.....	15
2.4. Velrybářství a převratný rozsudek.....	17
3. Úmluva o ochraně antarktických mořských živých zdrojů	21
3.1. O Úmluvě obecně	21
3.2. Ochrana antarktických mořských živých zdrojů.....	22
3.3. Komise pro zachování antarktických mořských živých zdrojů	23
3.4. Další nástroje ochrany antarktických mořských živých zdrojů	25
4. Jiné úmluvy na ochranu antarktických mořských živých zdrojů	27
4.1. Úmluva o zachování antarktických tuleňů.....	27
4.2. Madridský protokol.....	29
5. Ochrana mořských živých zdrojů ve smyslu unijního práva.....	31
5.1. Ochrana mořských živých zdrojů obecně	31
5.2. Nařízení č. 600/2004	33
5.3. Nařízení č. 601/2004.....	35
5.4. Nařízení č. 1035/2001	38
5.5. Nařízení č. 1007/2009	39
5.6. Nařízení č. 338/97	40
5.7. Další aktivity Evropské unie	41
6. Ochrana mořských živých zdrojů ve smyslu práva České republiky	42
6.1. Historický exkurz.....	42
6.2. Česká republika a ochrana antarktických mořských živých zdrojů.....	44
6.3. Výkon státní správy ve vztahu k Antarktidě.....	45
6.4. Kontrola a sankce.....	48
6.5. Komparace právních řádů České republiky vs. Velké Británie	48
Závěr.....	50

Seznam použité literatury	52
Shrnutí práce a klíčová slova v českém jazyce.....	57
Shrnutí práce a klíčová slova v anglickém jazyce	58

Seznam zkratek

ATS	Antarktický smluvní systém
CCAMLR	Úmluva o zachování antarktických mořských živých zdrojů
CCAS	Úmluva o zachování antarktických tuleňů
CRAMRA	Úmluva o úpravě činností týkajících se nerostných zdrojů v Antarktidě
IMO	Mezinárodní námořní organizace
MARPOL	Úmluva o zabraňování znečišťování moří z lodí
UNCLOS	Úmluva OSN o mořském právu
ICRW	Mezinárodní úmluva k regulaci lovu velryb
CBD	Úmluva o biologické rozmanitosti
CMS	Úmluva o ochraně druhů volně žijících živočichů
ACAP	Dohoda o ochraně albatrosů a bouřliváků
ITLOS	Mezinárodní tribunál pro mořské právo
IWC	Mezinárodní velrybářské komise
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství
ED	Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé

Úvod

Kontinent Antarktida představuje fascinující část zeměkoule. Geografická poloha tohoto světadílu předurčila jeho výjimečné klimatické podmínky, jedinečnou faunu a flóru a s největší pravděpodobností i obrovskou zásobárnu nerostných zdrojů. Kvůli této unikátnosti narůstal o světadíl v průběhu dějin čím dál větší mocenský zájem, nad kterým prozatím zvítězila racionalita, a státy se dohodly na určité ochraně tohoto panenského kontinentu prostřednictvím právních instrumentů, aby byl kontinent zachován s příznivým životním prostředím i nadále.

Nedílnou součástí Antarktidy jsou rovněž přilehlá moře a oceány. Obecně dvě třetiny povrchu zeměkoule jsou pokryty právě oceány, které mají rozhodující vliv na globální ekosystém, klima a počasí. Ač by se mohl zdát pravý opak, většina života na Zemi se tedy odehrává v mořském prostředí. Ročně je vyloveno okolo 90 milionů tun mořských živočichů, které představují pro velkou část světové populace základní složku potravy. Z různých příčin dochází k neustálému znečišťování moří a oceánů, které navzdory obrovské samočisticí schopnosti překročily v mnoha oblastech únosné limity. Zdroje znečištění jsou různé, jedná se především o znečištění z pevninských zdrojů, čímž se rozumí přímé vypouštění nebo vnášení škodlivých látek z říčních toků, které představuje asi 80 % z celkového znečištění moří, dále znečištění skrze lodní průmysl jako jsou námořní plavby či námořní havárie, úmyslné ukládání odpadů a odpadních látek do moře, znečištění způsobené hospodářským využíváním mořského dna a rovněž znečištění pocházející z ovzduší, včetně spalování odpadů na moři. Naštěstí existují mezinárodní úmluvy, které se zabývají ochranou moří, a lze je rozdělit do dvou základních kategorií. Jedná se o úmluvy na ochranu moří před znečišťováním a úmluvy na ochranu mořských živých zdrojů.¹

Diplomová práce se tedy zabývá spojením výše uvedených problematik, a to právním režimem Antarktidy ve spojitosti s ochranou mořských živých zdrojů. Cílem diplomové práce je podat ucelený pohled na tuto problematiku, zejména rozebrat nejdůležitější úmluvy a orgány ustavené za účelem ochrany antarktických mořských živých zdrojů, komplexně zhodnotit aktuální stav ochrany antarktických mořských živých zdrojů z pohledu práva mezinárodního, unijního a vnitrostátního, případně se pokusit posoudit, do jaké míry je tato ochrana dostatečná, kde by se daly najít určité rezervy. Na závěr bych se pokusila o komparaci právního řádu týkající se ochrany antarktických mořských živých zdrojů České

¹ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 133 s.

republiky s vybraným státem. Dílčí kapitoly spojuje významná Úmluva o zachování antarktických mořských živých zdrojů, která se promítá do jednotlivých právních rádu států, a díky tomu je schopna celoplošně ovlivňovat ochranu životního prostředí Antarktidy.

Práce je rozdělena do šesti základních kapitol zahrnující podkapitoly, které na sebe strukturálně a logicky navazují. První úvodní kapitola je věnována představení kontinentu Antarktidy, stručně je pojednáno o mezinárodněprávní kategorii mezinárodního prostoru, do které kontinent spadá a seznámení se s jeho odlišným právním režimem zvaným Antarktický smluvní systém. Druhá kapitola se zabývá ochranou nejen antarktických mořských živých zdrojů, nahlíží na problematiku z širšího hlediska ve smyslu mezinárodního práva. Jde především o průřez úmluvami, které chrání moře a oceány před znečišťováním, o významný institut mořského práva, kterým je Mezinárodní tribunál pro mořské právo, a dále převratný

a poměrně nový rozsudek týkající se mořských živých zdrojů, konkrétně velryb žijících v antarktických vodách. Stěžejním tématem diplomové práce je Úmluva o zachování antarktických mořských živých zdrojů, proto je této Úmluvě ponechán největší prostor, a to v rámci celé třetí kapitoly. Člení se na podkapitoly zabývající se samotnou ochranou mořských živých zdrojů, dozorujícími orgány a dalšími vyplývajícími nástroji ochrany. Následující kapitola částečně souvisí se třetí kapitolou, zahrnuje totiž další neopominutelné mezinárodní dokumenty v rámci Antarktického smluvního systému - Úmluvu o zachování antarktických tuleňů a Protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě. Pátá kapitola opouští mezinárodní právo a věnuje se právu unijnímu. Zde je vyzdvihnuto několik zásadních nařízení, ať už jako závazek plynoucí z mezinárodních dohod, či jako iniciativa samotné Evropské unie, přičemž první dvě nařízení jsou nejvýznamnější a plynou z Úmluvy o zachování antarktických mořských živých zdrojů. Poslední kapitola je zaměřena na vnitrostátní právo a jak Česká republika naplňuje své mezinárodní závazky. Především je rozebrán zákon o Antarktidě a z něj vyplývající organizační struktura dozorových a kontrolních orgánů, a dále zákon o námořní plavbě. Pro závěrečnou komparaci jsem si zvolila Velkou Británii a zhodnotila její vývoj právního rádu vztahující se k Antarktidě.

1. Právní režim Antarktidy

1.1. Základní informace o kontinentu

Antarktida je čtvrtým největším kontinentem světa, leží na jižní polokouli okolo jižního pólu a její přibližná rozloha činí 13,2 mil. km². Název vznikl z řečtiny a doslova znamená „*naproti Arktidy*“, v přeneseném významu lze říct „*naproti severu*“.² Zeměpisné, klimatické

a geologické podmínky poskytují unikátní prostředí.

Kontinent je obklopen Tichým, Atlantským a Indickým oceánem. Samotná pevnina je rozdělena na dvě části (Východní a Západní Antarktidu) Transarktickým pohořím dosahujícím délky téměř 5000 km a výšky přes 4000 m. Nejvyšší horou je Vinson Massif v Ellsworthově pohoří s nadmořskou výškou 4892 m. Skoro celá pevnina je pokryta silným ledovým příkrovem o průměrné tloušťce 2240 m. Fascinujícím je fakt, že na tomto kontinentě se nachází

90 % celosvětových zásob sladké vody. Kvůli velmi nepříznivému podnebí je kontinent téměř neobydlený, výjimkou jsou především rybáři, vědci a turisté. Doposud nejnižší naměřená teplota na tomto území zaznamenána nedávno v roce 2013, a která pokořila teplotní rekord z roku 1983, činila – 93,2° Celsia. Jedná se tak o teplotní světový rekord.³ Naopak antarktická nejvyšší teplota + 14,6° C byla naměřena na argentinské polární stanici Esperanza.⁴

Z rostlinné a živočišné říše mohou přežít pouze ti nejodolnější. Flóru na pevnině tvoří především řasy, mechy a lišejníky, co se fauny týče, lze objevit mimo jiné hmyz, mikroorganismy, přes čtyřicet druhů mořských ptáků a osm druhů tučňáků. Okolní vody jsou bohaté na plankton, což poskytuje potravu dalším mořským živočichům a Antarktida zdaleka není tak pustá, jak by se mohlo na první pohled zdát. Zajímavostí je, že Weddellovo moře, které omývá břehy Antarktidy, je údajně nejčistším mořem na světě. Čistota vody v hloubce 80 m se blíží čistotě destilované vody.⁵

Vědecká a výzkumná činnost odhalila v této oblasti také přítomnost nerostných zdrojů.

² ZARZYCKÁ, Karolína. *Antarktida* [online]. novinky.cz. Dostupné na <<http://tema.novinky.cz/antarktida>>.

³ Novinky, ČTK. *V Antarktidě naměřili – 93,2 stupně Celsia* [online]. novinky.cz. Dostupné na <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/321613-v-antarktide-namerili-93-2-stupne-celsia.html>>.

⁴ Zeměpis.eu. *Informace o Antarktidě* [online]. zemepis.eu. Dostupné na: <<http://www.zemepis.eu/informace-o-antarktide.p157.html>>.

⁵ BARTOŠ, Tomáš. *Antarktida – ledový kontinent* [online]. penguinsworld.cz. Dostupné na <<http://www.penguinsworld.cz/clanky/antarktida.html>>.

V rámci jejich zachování existuje ochrana zakotvená přímo na mezinárodní úrovni, tudíž státy prozatím nemohou zahájit těžbu ani výzkum na ni cílený. Odborníci předpokládají, že se zde nachází světové zásoby ropy, železné rudy, mědi, zlata, diamantů, uhlí či niklu.⁶

Jak již bylo řečeno, kontinent poskytuje domov a útočiště velkému množství nejen suchozemských, ale i mořských živočichů, které je potřeba chránit. Na základě toho byla přijata řada mezinárodních instrumentů mířená právě na jejich ochranu, o nichž bude pojednáno v následujících kapitolách.

1.2. Režim mezinárodního prostoru

V rámci mezinárodního práva veřejného existují vedle státních území, nad kterými vykonávají státy svou svrchovanou moc, prostory, které si státy nesmí přivlastnit, jedná se o tzv. mezinárodní prostory. Kontinent Antarktida reprezentuje jeden z mezinárodních prostorů a díky tomu na něm platí odlišný právní režim od standardních právních režimů. Do mezinárodních prostorů ještě patří některé části moře (volné moře, mořské dno a jeho podzemí za hranicemi národní jurisdikce), kosmický prostor a nebeská tělesa.⁷

Účelem vytvoření mezinárodních prostorů je určitá ochrana daných území, která je ovládána zásadou společného dědictví lidstva („*principle of common heritage of mankind*“). Tato zásada vznikla jako reakce na společenskou situaci v 60. letech 20. století, kdy docházelo k dekolonizaci a utvořilo se mnoho menších a často chudších států. Tyto státy nechtěly být znevýhodněny v rámci využívání přírodních bohatství vyspělými státy, tudíž i vůči tomu zbrojily a tímto veřejným tlakem došlo k upevnění zmíněné zásady. Podmínky ukotveného principu jsou v zásadě dvě: 1) zákaz přivlastnění si mezinárodních prostorů a jejich přírodních bohatství, jedná se o tzv. věc patřící všem („*res communis omnium*“) a 2) povinnost států podílet se na výzkumu a využívání mezinárodních prostorů bez diskriminace a na základě rovnosti.⁸ Nicméně zásada společného dědictví lidstva se však plně na Antarktidu nevztahuje z důvodu, že pro antarktické území neplatí zákaz přivlastnění, jelikož státy se pouze zavázaly, že po dobu platnosti Smlouvy o Antarktidě nebudou uplatňovat územní nároky na Antarktidu. Jde o jakési „zmrazení“ územních nároků.⁹

Ve vztahu k mezinárodním prostorům se ve vývoji vztahů mezi státy nejčastěji projevují dvě tendence, a to tendence mocenská a ochranná. Mocenská tendence znamená

⁶ PAVLÍČEK, Tomáš. *Těžba nerostných surovin Antarktadě nehrozí* [online]. rozhlas.cz. 1. 12. 2009. Dostupné na <http://www.rozhlas.cz/zpravy/vedatechnika/_zprava/664738>.

⁷ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, 291 s.

⁸ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, 292 s.

⁹ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, 293 s.

snahu států ovládnout tyto prostory a ukořistit co největší část jen pro svoji potřebu, ochranářskou tendencí je snaha zachovat prostory svobodné pro výzkum a využívání všech států a celého mezinárodního společenství.¹⁰ Co se týče Antarktidy, mocenská tendence po vyjasnění územních nároků ustoupila a do popředí vstoupila tendence ochranářská, a která snad přetrvává i v budoucích letech.

1.3. Antarktický smluvní systém

Právní režim Antarktidy se formoval od počátku 20. století, kdy mezi státy, které si činily územní nároky na Antarktidu, panovalo napětí ohledně územního uspořádání a rozložení sil, což vyvrcholilo po druhé světové válce, kdy dosavadní stav byl dále neudržitelný, načež ho završila konference ve Washingtonu v roce 1959 vyvolaná iniciativou ze strany Spojených států amerických, a to uzavřením mnohostranné Smlouvy o Antarktidě („*Antarctic Treaty*“), která vstoupila v platnost 23. 6. 1961. Mj. je zde zaznamenáno prvenství Československa, které se ke Smlouvě připojilo v roce 1962 a stalo se tak prvním členem mezinárodního společenství, který ke Smlouvě přistoupil.¹¹ Tato Smlouva byla také první mezinárodní smlouvou, kdy se v období studené války „východ“ se „západem“ konkrétně dohodly na vyřešení velmi důležitého mezinárodního problému.¹² Antarktida se tak definitivně zařadila pod režim mezinárodního prostoru.

Smlouva o Antarktidě se stala základním pilířem právního režimu v Antarktidě a započala proces vytváření komplexního Antarktického smluvního systému („*The Antarctic Treaty System*“ – *ATS*), který má mimo jiné obrovský vliv na vývoj ochrany mořských živých zdrojů. Součástí *ATS* je v dnešní době Úmluva o zachování antarktických tuleňů z roku 1972 („*Convention for the Conservation of Antarctic Seals*“ – *CCAS*), Úmluva o zachování antarktických mořských živých zdrojů z roku 1980 („*Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*“ – *CCAMLR*), Úmluva o úpravě činností týkajících se nerostných zdrojů v Antarktidě z roku 1988 („*Convention on the Regulation of Antarctic Mineral Resource Activities*“ – *CRAMRA*), Protokol o ochraně životního prostředí

¹⁰ ONDŘEJ, Jan. *Právo mezinárodních prostorů, Výbrané otázky právního režimu volného moře, dna pod volným mořem, Antarktidy, kosmického prostoru, Měsíce*, 1. vydání, Praha: Vydavatelství Univerzity Karlovy, 2000, 9 s.

¹¹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 76/1962 Sb., o Smlouvě a Antarktidě, ze dne 11. července 1962.

¹² ONDŘEJ, Jan. *Právo mezinárodních prostorů, Výbrané otázky právního režimu volného moře, dna pod volným mořem, Antarktidy, kosmického prostoru, Měsíce*, 1. vydání, Praha: Vydavatelství Univerzity Karlovy, 2000, 16 s.

ke Smlouvě o Antarktidě z roku 1991 („*Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty*“ – tzv. *Madridský protokol*) a opatření učiněná podle těchto instrumentů.¹³

ATS byl poprvé formálně definován v Úmluvě CRAMRA, a to konkrétně jako „*Smlouva o Antarktidě, Úmluva CCAS, Úmluva CCAMLR a opatření přijatá na základě těchto instrumentů*“.¹⁴ Úmluva CRAMRA však nevstoupila v platnost a platná definice se objevuje až o tři roky později v Madridském protokolu, kde je ATS definován jako „*Smlouva o Antarktidě, opatření učiněná podle této smlouvy, její přidružené mezinárodní instrumenty, které nabyly platnost, a opatření učiněná podle těchto instrumentů*“.¹⁵ Lze tedy shrnout, že platná definice se liší od původní neplatné v tom, že do ATS nezahrnuje Úmluvu CRAMRA, jelikož tato Úmluva nevstoupila nikdy v platnost.¹⁶

Osobně spatřuji velký pokrok v tom, že se státy i v době studené války mezi sebou dokázaly dohodnout, zejména se Sovětským svazem, a vznikl zárodek v podobě ATS. Myslím si, že tato dohoda má mnohem hlubší a symboličtější význam než by se na první pohled mohlo zdát, působí na mě ve smyslu uklidnění vyhrocených mezinárodních vztahů a nastolení nové a lepší budoucí spolupráce mezi státy.

¹³ PROŠEK, Pavel a kol. *Antarktida*, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, 194 s.

¹⁴ Čl. 10 odst. 1 Úmluvy o úpravě činností týkajících se nerostných zdrojů v Antarktidě z roku 1988.

¹⁵ Čl. I. písm. e) Protokolu o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě z roku 1991.

¹⁶ VÍCHA, Ondřej. Antarktické právo, Mezinárodní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí v Antarktidě. *České právo životního prostředí*, 2003, č. 4, 16 s.

2. Ochrana mořských živých zdrojů ve smyslu mezinárodního práva

2.1. Úmluvy týkající se znečištění moří a oceánů

Život mořských živých zdrojů je ovlivněn prostředím, ve kterém se nacházejí, a je tedy namístě chránit nejen je samotné, ale i jejich přirozené mořské ekosystémy. Ještě v 50. a 60. letech 20. století státy moře beztrestně znečišťovaly. Poprvé byla tato nepříznivá činnost částečně omezena univerzální Mezinárodní úmluvou na ochranu moří před znečišťováním ropnými látkami z roku 1954 („*International Convention for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil*“) přijatou v Londýně, iniciovanou prostřednictvím Mezinárodní námořní organizace („*International Maritime Organization*“ – IMO). Tato Úmluva zakazuje úmyslné vypouštění surové ropy a látek s určitým obsahem ropy do některých pobřežních oblastí, které však dosahují maximálně do vzdálenosti 50 námořních mil od pobřeží. Vypouštění ropy mimo tyto oblasti zůstalo nadále povoleno, tudíž její vliv na zlepšení situace stavu znečištění moří byl téměř nulový.

O čtyři roky později byly zaznamenány další snahy na první konferenci Organizace spojených národů o mořském právu k vytvoření ucelené kodifikace prostřednictvím několika jednoduchých ustanovení. Tyto snahy nicméně rovněž nepřinesly výraznou změnu k lepšímu, přičemž příčinou neúspěchu byl nejspíše nezájem států se v tehdejší době zabývat tímto tématem a fakt, že znečištění velkého rozsahu nastalo o zhruba dvacet let později.

Rozsah velkého znečištění v 70. letech 20. století poté nešel ignorovat a došlo k přijetí řady důležitých mezinárodních úmluv univerzální povahy, které již smluvním stranám ukládaly konkrétní povinnosti. Mezi nejdůležitější úmluvy přijaté v tomto období patří Londýnská Úmluva o ochraně moří před znečišťováním moří v důsledku ukládání odpadů

a jiných látek z roku 1972 („*Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter*“) a Úmluva o zabraňování znečišťování moří z lodí z roku 1978 („*International Convention for the Prevention of Pollution from Ships*“ – MARPOL).

Londýnská Úmluva zakazuje ukládání odpadů a jiných látek do moře uvedených

v příloze, a dále váže ukládání odpadů a látek uvedených v příloze II na zvláštní povolení. Všechny ostatní neuvedené látky mohou být do moře ukládány pouze na základě všeobecného povolení. Úmluva MARPOL je pouze rámcovou dohodou, upravující převážně procesní otázky kontroly a prosazování hmotněprávních povinností týkající se zabraňování znečištění moří, které jsou součástí celkem šesti příloh k samotné Úmluvě MARPOL. Účelem Úmluvy MARPOL je vyloučit úmyslné znečišťování mořského prostředí vypouštěním ropných látek z běžného provozu plavidel, které tvoří zhruba 85 % znečištění původem z námořní přepravy, a dále rovněž omezení rizika znečištění moří haváriemi lodí a jiných námořních plavidel.¹⁷

Vyvrcholením těchto započatých aktivit bylo v roce 1982 přijetí Úmluvy OSN o mořském právu („*United Nations Convention on the Law of the Sea*“ – UNCLoS), která se zabývá jak ochranou před znečišťováním, tak ochranou mořských živých zdrojů¹⁸ (viz kapitola 2.3.). Pozornost smluvních států a následné donucení k určité regulaci v této oblasti přitáhlo několik závažných havárií ropných tankerů¹⁹, které vedly ke katastrofálnímu znečištění některých částí oceánů a moří.

Na začátku 80. let dochází k přesunu smluvních aktivit z úrovně univerzální na úroveň regionální. Většina těchto regionálních úmluv a jejich prováděcích protokolů vznikla v rámci speciálního programu „*Regional Seas Programme*“, založeného zvláštním orgánem OSN „*United Nations Environment Programme*“ – UNEP. Tyto úmluvy se tak staly stěžejními body pro specifické akční plány, které obsahovaly konkrétní opatření na ochranu moří v určitých regionech. Jedním z nejlepších instrumentů v tomto směru se stala vůbec první regionální úmluva vytvořená v rámci uvedeného „*Regional Seas Programme*“, a to Úmluva o ochraně Středozemního moře před znečištěním („*Barcelona Convention for the protection of the Mediterranean*“), která byla přijata v roce 1976 v Barceloně.²⁰

Z posledních let byla v roce 1990 přijata Úmluva o prevenci, ochraně a spolupráci v oblasti ropného znečištění („*International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Cooperation*“ – OPRC), která vstoupila v platnost o pět let později. Jejím cílem bylo stanovit globální rámec koncepčních nástrojů na úrovni mezinárodní spolupráce pro případné ropné havárie a podobné nehody. Pro potenciální únik ropy jsou lodě povinny mít vždy na palubě havarijní plán a pozorovatelé pobřežních jednotek spadajících pod jurisdikci smluvních stran jsou povinni mít zpracovány také nouzové plány. Kromě

¹⁷ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 134 s.

¹⁸ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 136 s.

¹⁹ Ropná havárie Amoco Cadiz v roce 1978, Atlantic Empress v roce 1979, Exxon Valdez v roce 1989, Tanker Prestige v roce 2002 a další.

²⁰ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 137-138 s.

koncepčních nástrojů Úmluva řeší i nástroje informační, kdy smluvní strana je povinná hlásit únik ropy a takové hlášení následně předat dál všem státům, jejichž zájmů se havárie může dotýkat.²¹ Je nutné mít na paměti, že tento výčet je spíše hrubý průřez napříč instrumenty zabývající se znečištěním, navíc právní úprava ohledně ochrany moří a oceánů se neustále vyvíjí.

2.2. Úmluvy týkající se ochrany mořských živých zdrojů

Prvotní příčinou pro určitou regulaci a ochranu mořských živých zdrojů se stalo rozhodnutí arbitrážního soudu ve sporu mezi Spojenými státy a Velkou Británií v roce 1893, tzv. „*Pacific Fur Seal Arbitration*“, kdy tímto rozhodnutím bylo Spojeným státům upřeno právo přijmout určitá opatření k zachování populace tuleňů na volném moři, a nad samoregulací zvítězil princip neomezené svobody rybolovu.²² Jelikož se tak událo v době, která

se vyznačovala technologickým boomem, hrozilo nebezpečí, že dojde k vyhynutí mnoho mořských živočichů, jež jsou důležití pro zachování přírodní rovnováhy. Situace se začínala pomalu zlepšovat až v polovině 20. století, kdy si toto riziko začaly jednotlivé vlády a mezinárodní organizace naplno uvědomovat, tudíž vzrůstal i počet mezinárodněprávních norem k jejich ochraně.

Mezinárodní smlouvy v oblasti rybolovu se staly nutností poté, co v 70. letech byly zřízeny tzv. výlučné ekonomické zóny.²³ Tyto zóny pokrývají sice „jen“ 35 % z celkové rozlohy moří, avšak zahrnují 90 % světových populací ryb. V rámci celosvětové ochrany mořských zdrojů se především jedná o Mezinárodní úmluvu k regulaci lovu velryb („*International Convention for the Regulation of Whaling*“ – *ICRW*), Úmluvu UNCLOS, Úmluvu k podpoře dodržování mezinárodních ochranných a hospodářských opatření loděmi určenými k rybolovu na volném moři a Úmluvu o zachování a hospodářském využití rybích hejn a druhů migrujících na velké vzdálenosti.²⁴

Ve smyslu mezinárodního práva obstarávají regionální ochranu mořských živých

²¹ International Maritime Organization. *International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-operation (OPRC)* [online]. imo.org. Dostupné na [http://www.imo.org/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Oil-Pollution-Preparedness-Response-and-Co-operation-\(OPRC\).aspx](http://www.imo.org/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Oil-Pollution-Preparedness-Response-and-Co-operation-(OPRC).aspx).

²² SANDS, Phillipe. *Litigating environmental disputes: courts, tribunals and the progressive development of international environmental law* [online]. oecd.org. Dostupné na <http://www.oecd.org/investment/globalforum/40311090.pdf>.

²³ Výlučná ekonomická zóna („*Exclusive economic zone*“) vyplňuje prostor ohraničený na jedné straně hranicí pobřežního moře státu a na druhé straně mezinárodními vodami. Tato zóna podle čl. 57 Úmluvy o mořském právu může dosahovat maximálně do vzdálenosti 200 námořních mil od základní linie pobřeží přímořského státu.

²⁴ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 138 s.

zdrojů (nejen ryb) v blízkosti Antarktidy téměř všechny smlouvy spadající do ATS, ale i mezinárodní smlouvy, které do ATS nepatří. Mezi takové smlouvy patří výše zmíněná Úmluva k regulaci lovu velryb z roku 1946, Úmluva o biologické rozmanitosti z roku 1992 („*Convention on Biological Diversity*“ – *CBD*), Úmluva o ochraně druhů volně žijících živočichů z roku 1979 („*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*“ – *CMS*) a s ní související Dohoda o ochraně albatrosů a bouřliváků z roku 2001 („*Agreement on the Conservation of Albatross and Petrels*“ – *ACAP*).²⁵

2.3. Mezinárodní tribunál pro mořské právo a UNCLOS

Velmi významnou institucí zabývající se problematikou ochrany mořských živých zdrojů na světové úrovni je Mezinárodní tribunál pro mořské právo („*The International Tribunal for the Law of the Sea*“ – *ITLOS*) fungující od roku 1996. Jde o mezivládní organizaci zřízenou na základě již výše zmíněné Úmluvy UNCLOS. Jejím sídlem se stal Hamburg jako symbol proslulého přístavního města. Mezinárodní tribunál je koncipován ve smyslu specializovaného soudu pro řešení sporů vzniklých z této Úmluvy při její interpretaci.²⁶ Úmluva byla přijata po dlouhých devíti letech, jejichž cílem bylo nalézt kompromis mezi zájmy pobřežních, především mladých rozvojových zemí a tradičních námořních mocností. Dalo by se o ní říct, že je „ústavou“ a základním pramenem mezinárodního mořského práva.²⁷ Úmluva si klade v preambuli za cíl posuzovat oceány jako celek, vytvořit prostřednictvím této Úmluvy právní řád pro moře a oceány, který by usnadnil mezinárodní styk a napomáhal by k mírovému využití moří a oceánů, spravedlivému a účinnému využívání jejich zdrojů a zachování jejich živých zdrojů, studiu a ochraně mořského prostředí.²⁸

Problematika mořských živých zdrojů se konkrétně objevuje v části V. – Výlučná ekonomická zóna, kde jsou v čl. 61 stanovena práva a povinnosti pobřežního státu týkající se živých zdrojů, jako např. určení přípustného úlovku živých zdrojů ve své výlučné ekonomické zóně, zajištění, s ohledem na nejlepší vědecké údaje, které má stát k dispozici, prostřednictvím příslušných opatření v oblasti ochrany a řízení, aby zachovávání živých zdrojů ve výlučné ekonomické zóně nebylo ohroženo jejich nadměrnou těžbou. Za tímto

²⁵ VÍCHA, Ondřej. *International legal instruments for the environmental protection of Antarctica and their newest development*. Czech Yearbook of International Law, Česká ročenka mezinárodního práva, vol. 1, Praha, 2010, 157 s.

²⁶ Informační centrum OSN v Praze. *Mořské právo – Orgány ustavené úmluvou o mořském právu* [online]. osn.cz. Dostupné na <<http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=66&subkap=71>>.

²⁷ ŽÁKOVSKÁ, Karolína. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2010, 64-65 s.

²⁸ BIRNIE, Patricia. BOYLE, Alan. *International law & The environment*. Second edition. New York: Oxford University Press, 2002, 351 s.

účelem pobřežní stát podle potřeby spolupracuje s příslušnými oblastními a univerzálními mezinárodními organizacemi. Jinými slovy pobřežní státy jsou povinny reflektovat jiné právní předpisy na mezinárodní úrovni, ke kterým se zavázaly, a plynoucí povinnosti zahrnout do následné manipulace s živými zdroji.

Čl. 62 s ohledem na čl. 61 stanoví, že pobřežní stát podporuje optimální využití živých zdrojů ve výlučné ekonomické zóně. Má tak docela rozsáhlé pole působnosti, co se týče určení kapacity výlovu živých zdrojů či poskytování povolení přístupu jiným státům do své výlučné ekonomické zóny, při kterém pobřežní stát bere v úvahu veškeré závažné faktory, mimo jiné význam živých zdrojů v oblasti pro ekonomiku dotčeného pobřežního státu a jeho jiné státní zájmy. Pod toto široké vymezení lze dle mého názoru podřadit téměř cokoliv, možná i obyčejné sympatie k státu, co o povolení žádá, které by pak odůvodnil politickými vztahy.

Zajímavá může být také spolupráce mezi státy v případě, kdy se stejná hejna nebo hejna symbiotických druhů vyskytují ve výlučných ekonomických zónách dvou nebo více pobřežních států. Státy v takové situaci mají usilovat buď přímo, nebo prostřednictvím oblastních organizací, aby dosáhly dohody o nutných opatřeních ke koordinaci a zajištění zachování rozvoje takových druhů, jak stanoví čl. 63.

Za pozornost stojí i čl. 65, jenž je věnován mořským savcům, a který výslovně stanoví že: *„nic v této Části neomezuje právo pobřežního státu nebo pravomoc mezinárodní organizace v případě potřeby zakázat, upravit nebo omezit výlov mořských savců přísněji, než stanoví tato Část. Státy spolupracují za účelem ochrany těchto mořských savců. Pokud jde o velryby, zvláště napomáhají prostřednictvím příslušných mezinárodních organizací jejich ochraně, hospodaření s nimi a jejich studiu.“* Tento článek dopadá i na volné moře dle čl. 120. Nicméně na toto ustanovení upozorňuji zejména v souvislosti se smluvní stranou Japonska²⁹, které tyto ustanovení naprosto ignorovalo, a vznikl spor, o kterém je pojednáno v následující kapitole.

Část VII Úmluvy se zabývá volným mořem, přičemž v oddíle 2 se pojednává o zachování živých zdrojů volného moře a hospodaření s nimi. Podle čl. 87 je volné moře otevřeno všem státům, ať už pobřežním nebo vnitrozemským. Svoboda volného moře se uplatňuje za podmínek stanovených touto Úmluvou a jinými pravidly mezinárodního práva. Zahrnuje také svobodu plavby, přeletu, kladení podmořských kabelů a dálkových

²⁹ United nations treaty collection. *United Nations Convention on the Law of the Sea* [online]. treaties.un.org. Dostupné na https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI~6&chapter=21&Temp=mt_dsg3&lang=en.

potrubí, budování umělých ostrovů, rybolovu a vědeckého výzkumu. Je výslovně zdůrazněno, že volné moře slouží mírovým účelům.³⁰

Podle čl. 116 Úmluvy mají všechny státy právo na to, aby jejich státní příslušníci provozovali rybolov na volném moři s výhradou dodržování smluvních závazků a práv a povinností stanovených touto Úmluvou. Jednou z povinností je dle čl. 117 přijmout opatření na zachování živých zdrojů volného moře, pokud jde o jejich státní příslušníky. Rovněž je zdůrazněna spolupráce mezi státy. Státy jsou opět povinny postupovat při určování přípustného úlovku a přijímání jiných opatření za účelem zachování živých zdrojů ve volném moři

na základě nejnovějších vědeckých poznatků. Je pozoruhodné, že je tu zakotvena i ochrana z druhého pohledu, a to z pohledu rybářů, což se dle mého názoru v úmluvách pro tuto problematiku zřídka vidí. Konkrétně je ochrana zakotvena v čl. 119, který stanoví: „dotčené státy zajistí, aby opatření na zachování živých zdrojů a jejich provádění formálně ani fakticky nediskriminovaly rybáře kteréhokoli státu.“

2.4. Velrybářství a převratný rozsudek

Neregulovaný rybolov nebo lov velryb může mít dalekosáhlé důsledky pro budoucnost mořských živých zdrojů, proto je i tato kapitola nedílnou součástí ochrany mořských živých zdrojů ve smyslu mezinárodního práva.

Rybolov a zejména lov velryb je z pohledu trhu neustále velmi lukrativní. Dějiny moderního velrybářství sahají do 19. století, přičemž v této době docházelo k nekontrolovanému odchytu a vybití velryb po celém světě. Velrybářství se rozmohlo v době technologických převratů s nástupem továrních lodí a dalších zlepšení. Obavy ohledně vyhubení velryb a zachování tohoto průmyslu se rozrostly do té míry, že vedly v roce 1931 k uzavření prvotní Úmluvy upravující lov velryb („*Convention for the Regulation of Whaling*“), a to pod záštitou OSN. Obsahem Úmluvy byl zákaz usmrcování určitých kategorií velryb a lov mohla uskutečňovat pouze licencovaná plavidla. Neřešila však nárůst celkového odlovu.

Následně byla přijata Mezinárodní dohoda o regulaci velrybářství v roce 1937, která měla za cíl konkrétní regulaci lovu, např. zakazovala odchyt určitých druhů, stanovila období lovu pro různé druhy, některé zeměpisné oblasti z lovu naprosto vylučovala či ukládala povinnost opatřit si zvláštní povolení k usmrcování, odchytu a zpracování velryb za účelem

³⁰ Čl. 88 Úmluvy o mořském právu z roku 1982.

vědeckého výzkumu. Ani tato Mezinárodní dohoda však pro svou neefektivnost neobstála.³¹

O téměř deset let později byla z podnětu USA svolána mezinárodní konference o velrybářství, jejímž cílem bylo koordinovat a kodifikovat dosavadní pravidla a zavést účinný administrativní aparát pro změnu těchto pravidel. Dodnes tak platí významná Mezinárodní úmluva ICRW, která byla přijata v roce 1946 ve Washingtonu. V současné době má Úmluva 88 smluvních stran.³² Zajímavostí tohoto mezinárodního fóra je rozpor mezi jeho původním určením vyjádřeným v textu úmluvy (regulace lovu s cílem zajistit jeho trvalou udržitelnost) a jeho působením de facto v posledních dvou desetiletích (snaha tomuto lovu zabránit). Úmluva se vztahuje na všechna plavidla, letadla a pozemní stanice zúčastněné na vyhledávání, lovu či zpracování velryb podřízené jurisdikcí smluvních stran a na všechny vody, v nichž tyto lodě a stanice působí.³³

Na základě čl. III Úmluvy došlo ke zřízení Mezinárodní velrybářské komise („*International Whaling Commission*“ – IWC), která se skládá z jednoho zástupce každé smluvní strany. Nedílnou součástí Úmluvy je tzv. Harmonogram, ve kterém jsou zakotvena všechna opatření. Změny Harmonogramu mohou být přijaty pouze na výročních zasedáních IWC ¾ většinou a musí být podloženy vědeckými poznatky. V důsledku toho byl ustaven Vědecký výbor, který se schází vždy před výročním zasedáním.³⁴

Nejvýznamnějším krokem bylo kvůli alarmující situaci ohledně celosvětového úbytku velryb v roce 1982 vyhlášeno moratorium, tedy pozastavení jakéhokoliv lovu pro komerční účely na dobu čtyř let s platností od června 1985. Moratorium se pravidelně obnovuje a zatím platí dodnes.³⁵ Existují však státy, které mají udělenou výjimku z tohoto moratoria. Jedná se o Norsko a Island. Státy si samy určují limit pro odlov, avšak o těchto limitech musí pravidelně informovat IWC. Výjimkou z moratoria disponuje i Rusko, které ji však nevyužívá.³⁶ Donedávna výjimku užívalo i Japonsko, které oficiálně lovilo pro vědecké

³¹ WWF Global. *A history of the International Whaling Commission (IWC)* [online]. wwf.panda.org. Dostupné na <http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/cetaceans/iwc/history/>.

³² Ministerstvo životního prostředí. *Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství* [online]. mzp.cz. Dostupné na <http://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_umluva_o_regulaci_velrybarstvi>.

³³ ŽÁKOVSKÁ, Karolína. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2010, 75 s.

³⁴ International whaling commission. *IWC meetings* [online]. iwc.int. Dostupné na <<https://iwc.int/meetingsmain>>.

³⁵ ŽÁKOVSKÁ, Karolína. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2010, 77 s.

³⁶ International whaling commission. *Commercial Whaling* [online]. iwc.int. Dostupné na <<https://iwc.int/commercial>>.

účely.³⁷ Otázka udělení výjimek pro určité státy je jistě ošemetná. Myslím si, že toto řešení je spravedlivé pro obě strany. Situace si určitou regulaci sama vyžádala a státy s tradicí rybolovu by ji měly respektovat.

Japonsko po přijetí dočasného moratoria z roku 1986 odstartovalo svůj nový výzkumný program nazvaný JARPA prostřednictvím Institutu pro výzkum kytovců, což byla právnická osoba zřízená jako veřejně prospěšná společnost. Tento program byl zaměřen na „výzkum populace plejtváka malého na jižní polokouli a na předběžný výzkum mořského ekosystému

v Antarktidě“. Chtěl tedy zejména zjistit velikost populace plejtváka jako podklad pro řešení problému IWC ve vztahu k rozdílným názorům na uvalené moratorium. K dosažení těchto cílů navrhoval velikost ročních úlovků na 825 plejtváků malých a 50 vorvaňů obrovských ze dvou klíčových oblastí pro hospodářství v Jižním oceánu. Během osmnáctileté historie programu JARPA došlo však k usmrcení více než 6 700 plejtváků malých. Japonsko tak čelilo dlouhodobé kritice, že lov mořských živočichů maskuje za vědecký výzkum, přitom hlavní cíl byl vždy komerční. Program JARPA byl posléze rozšířen na program JARPA II.³⁸ Japonsko tak beztestně pod záštitou vědeckých účelů plenilo mořské vody až do roku 2010, kdy se hlavní iniciátor Austrálie jako první stát odhodlala podat v květnu 2010 žalobu k Mezinárodnímu soudnímu dvoru, ke které se po dvou letech připojil i Nový Zéland. Zajímavostí je, že australská vláda byla zprvu za tento krok velmi kritizována, a to zejména státy USA i Novým Zélandem. Podle nich by totiž případné vítězství Japonska mohlo velrybářský program legalizovat. Ochránci zvířat podpořili podání žaloby a postoj USA a Nového Zélandu označili za pokrytecký,³⁹ s čímž se ztotožňují i já.

Žalobní důvody byly následující. Austrálie především tvrdila, že Japonsko zneužívá ustanovení o vědeckém účelu a program JARPA II nespadá pod režim čl. VIII Úmluvy, který zní: „1. *Nehledě na jakékoli ustanovení této úmluvy, jakákoli smluvní vláda může udělit kterémukoli svému občanu zvláštní povolení opravňující tohoto občana zabíjet, odchytávat a zpracovávat velryby pro účely vědeckého výzkumu, s výhradou omezení ohledně počtu velryb a jiných podmínek, které uzná daná smluvní vláda za vhodné, a zabíjení, odchytávání*

³⁷ ČT 24. *Naděje pro velryby: Japonsko u Antarktidy už lovit nebude* [online]. 22. 9. 2014. ceskatelevize.cz. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/286848-nadeje-pro-velryby-japonsko-u-antarktidy-uz-lovit-nebude/>>.

³⁸ *Velrybářství v Antarktidě* [online]. Dostupné na <<http://www.gummidex.estranky.cz/clanky/velrybarstvi-v-antarktide.html>>.

³⁹ Gnosis9.net. *Austrálie podala žalobu na Japonsko kvůli lovu velryb* [online]. gnosis9.net. 1. 6. 2010. Dostupné na <<http://gnosis9.net/view.php?cislocclanku=2010060002>>.

a zpracování velryb v souladu s ustanoveními tohoto článku se vyjímá z působnosti této úmluvy. Každá smluvní vláda oznámí neprodleně komisi udělení všech takovýchto oprávnění. Každá smluvní vláda může kdykoli takové zvláštní povolení, které udělila, odvolat. 2. Jakékoli velryby odchytené na základě těchto zvláštních povolení musí být, pokud možno, zpracovány a s výtěžkem zpracování musí být naloženo v souladu s pokyny vydanými vládou, která vydala dané povolení“, a tudíž porušuje i povinnosti stanovené v Harmonogramu ICW, jenž je nedílnou součástí Úmluvy. Z Harmonogramu se jednalo o tyto povinnosti: bod 10 písm. e) dodržovat moratorium, které stanoví nulový odlov ohledně usmrcování všech populací velryb pro komerční účely, bod 7 písm. b) neprovádět komerční lov plejtváka myšoka v chráněné oblasti Jižního oceánu, bod 10 písm. d) dodržovat moratorium o odchyty, usmrcování či zpracování kytovců, s výjimkou plejtváků malých, s použitím továrních lodí nebo velrybolovek příslušejících k továrním lodím, a dále bod 30 nedodržení stanovených procesních požadavků.⁴⁰

Na verdikt soudu se čekalo téměř čtyři roky, ovšem s pozitivním výsledkem. Navzdory skeptickým hlasům, které spíše předpokládaly nejednoznačný verdikt, byl 31. 3. 2014 vynesena rozsudek, který dal za pravdu žalobcům a Mezinárodní soudní dvůr vyzval Japonsko, aby okamžitě zastavilo jak vlastní lov velryb, tak vydávání kontroverzních povolenek k lovu kytovců „*pro vědecké účely*“. Konkrétně soud shledal porušení článku VIII odst. 1 Úmluvy ICRW. Podle slovenského soudce Petera Tomky, který verdikt šestnácti členného soudního sboru přečetl, Japonsko nedokázalo vysvětlit, proč v rámci programu loví obrovské množství kvůli masu ceněných plejtváků malých, ale nedokáže naplnit stanovené kvóty u plejtváka myšoka a keporkaka.⁴¹

Každý takový rozsudek „*vlévá novou krev do žil*“ za boj o příznivé životní prostředí a ochranu nejen mořských živočichů. Upřímně doufám, že státy budou odvážnější, průbojnější, méně ovlivnitelné lobbistickými skupinami, a že podobných rozsudků budeme svědky čím dál častěji.

⁴⁰ Bod 25 odst. 3 rozsudku Mezinárodního soudního dvora ze dne 31. 3. 2014, Austrálie vs. Japonsko. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/files/148/18136.pdf>>.

⁴¹ ČT 24. *Soud zakázal Japonsku lovit velryby u Antarktidy* [online]. ceskatelevize.cz. 31. 3. 2014. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/268096-soud-zakazal-japonsku-lovit-velryby-u-antarktidy/>>.

3. Úmluva o ochraně antarktických mořských živých zdrojů

3.1. O Úmluvě obecně

Úmluva o ochraně antarktických mořských živých zdrojů, někdy zvaná též jako „Canberrská úmluva“ (dále jen Úmluva), tvoří jeden z významných pilířů Antarktického smluvního systému a odvíjí se od ní řada dalších právních instrumentů přijatých za účelem ochrany mořských živých zdrojů. Přijata byla v Canbeře 20. 5. 1980 a v platnost vstoupila 7. 4. 1982. Ekologická a právní specifika Antarktidy se odrážejí ve velmi přísných pravidlech pro výkon činností potenciálně škodlivých antarktickému ekosystému obecně a biologickým zdrojům zvláště.⁴² Smluvní státy se zavázaly k jednotlivým povinnostem zakotvených v 33 člancích, přičemž úvod patří preambuli, která výstižně deklaruje základní cíle a principy této Úmluvy jako je ochrana životního prostředí a integrity ekosystému obklopující Antarktidu, zachování antarktických mořských živých zdrojů, podpora vědecké činnosti k prohloubení dosavadních znalostí, výměna informací mezi státy, využívání území pouze pro mírové účely a závazání se k dlouhodobé spolupráci a setkávání smluvních stran prostřednictvím speciálních orgánů. Nedílnou součástí Úmluvy je příloha ohledně rozhodčího soudu. V Úmluvě se často objevují ustanovení odkazující na Smlouvu o Antarktidě.⁴³

⁴² ŽÁKOVSKÁ, Karolina. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2010, 95 s.

⁴³ CCAMLR. *CAMLR Convention* [online]. Dostupné na <<https://www.ccamlr.org/en/organisation/camlr-convention>>.

3.2. Ochrana antarktických mořských živých zdrojů

Antarktickými mořskými živými zdroji se rozumí populace ryb, měkkýšů, koryšů a všech ostatních druhů živých organismů, včetně ptáků, kteří se vyskytují jižně od tzv. antarktické konvergence (též někdy „polární fronta“), která je definována v čl. I Úmluvy, přičemž se jedná o vnější hranici antarktického mořského ekosystému. Jde o linii, kde

se setkávají severně tekoucí studené antarktické vody s vodami teplými jižně tekoucích subantarktických proudů. Tento „pás“ kolem Antarktidy, široký několik desítek kilometrů, se pohybuje okolo 60° jižní šířky s odchylkami jižním i severním směrem.

Ačkoliv by se cílů Úmluvy dalo najít hned několik, hlavním cílem je nicméně zachování antarktických živých zdrojů, jak zdůrazňuje čl. II. Dle mého názoru jde o stěžejní článek Úmluvy, který definuje jednotlivé zásady. Je zdůrazněno, že s pojmem „zachování“ se musí pracovat na racionální úrovni. Jde o neurčitý pojem, proto se ho Úmluva snaží konkretizovat pomocí vytyčených zásad v čl. II bod 3 jako je prevence, která zabrání snížení počtu mořských organismů pod kritickou úroveň. Za kritickou úroveň se považuje takový počet mořských živočichů svého druhu, který není sám schopen další reprodukce. Dále je zakotvena zásada udržování ekologických vztahů mezi mořskými živočichy, obnovování druhů živočichů a pomoc méně zdatným populacím na opět reprodukční úroveň. Pozornost je věnována i minimalizaci zásahů do ekosystémů s dlouhodobými negativními dopady a využívání nejlepší dostupné techniky s minimálními zásahy do životního prostředí.

Jistou zajímavostí je, že smluvní strany Úmluvy se nezavazují jen k dodržování povinností plynoucích z Úmluvy, jak by bylo obvyklé, ale zavazují se i k dalším povinnostem, na které Úmluva nepřímou odkazuje prostřednictvím čl. III. Zde je stanoveno, že smluvní strany, ať již jsou či nejsou smluvními stranami Smlouvy o Antarktidě, souhlasí s tím, že se nezapojí do žádných činností na území definovaném Smlouvou o Antarktidě, které by byly v rozporu

se zásadami vyplývajícími z této Úmluvy a jsou tak vázány povinnostmi stanovenými v čl. I a V Smlouvy o Antarktidě. Tyto články zakotvují mírové využití území, zákaz jakýchkoliv opatření vojenského charakteru, pokusy s jadernými zbraněmi, jaderné výbuchy a zneškodňování radioaktivního odpadového materiálu. Myslím si, že Úmluva tyto principy mohla stanovit i výslovně, aby tak zdůraznila jejich obrovský význam. Nicméně toto

ustanovení jenom potvrzuje, že na Úmluvu se nedá pohlížet jako na samotný dokument, ale vždy se počítá s ATS a jeho základními principy jako s celkem.

Částečně odkazujícím je i čl. IV, který opět odkazuje na Smlouvu o Antarktidě, a to na čl. IV a VI. Čl. IV je určitou pojistkou a vodítkem při výkladu Smlouvy o Antarktidě u případných nejasností. Např. v čl. IV bod 1 písm. a) uvádí že: „*nic, co je v této Smlouvě obsaženo, nebude vykládáno jako zřeknutí se kterékoli ze smluvních stran již dříve vyhlášených práv nebo nároků na územní svrchovanost v Antarktidě*“. Čl. VI Smlouvy o Antarktidě vymezuje oblast, na kterou Smlouva o Antarktidě dopadá, což je oblast na jih od 60. rovnoběžky jižní šířky, včetně plovoucích ledovců, avšak nic, co je v této Smlouvě obsaženo, nepoškozuje a nikterak se nedotýká práv kteréhokoli státu nebo výkonu těchto práv uznávaných mezinárodním právem o volném moři v této oblasti. Zde bych upozornila na pojem „plovoucí ledovec“. O ledových prvcích se zmínil již dříve G. Mencer a nastínil zajímavou myšlenku, kdy dle jeho názoru je ledový prvek z pohledu práva neuchopitelný, jelikož představuje něco, co je v souvislosti se změnou klimatu nestálé⁴⁴ a je možné, že časem ani žádné plovoucí ledovce kolem 60. rovnoběžky existovat nebudou, jelikož splynou s vodou.

Smluvní strany, které nejsou smluvními stranami Smlouvy o Antarktidě, však automaticky uznávají závazky plynoucí od smluvních stran Smlouvy o Antarktidě týkající se ochrany a zachování životního prostředí antarktické oblasti. Jejich povinností je sledovat činnost smluvních stran Smlouvy o Antarktidě a především plnit jistá opatření, doporučení, apod. Jinak řečeno, v rámci právní hierarchie Smlouva o Antarktidě stojí nad Úmluvou, nikoliv že by si byly rovny, což je dáno zejména vývojem ATS.

Úmluva kooperuje i s dalšími předpisy zaměřenými na ochranu mořských živočichů, a těmi jsou Mezinárodní úmluva k regulaci lovu velryb (viz kapitola 2.4) a Úmluva CCAS (viz kapitola 4.1), která je rovněž součástí ATS. Tato kooperace je zdůrazněna v čl. VI Úmluvy.

3.3. Komise pro zachování antarktických mořských živých zdrojů

Komise pro zachování antarktických mořských živých zdrojů (dále jen „komise CCAMLR“), zřízena na základě čl. VII Úmluvy, disponuje právní osobností a slouží ke zvyšování efektivnosti při plnění povinností vyplývajících z Úmluvy, zejména ze

⁴⁴ MENCER, George. *Washingtonská Smlouva o Antarktidě*, Praha: Československá akademie věd, 1961, 81 s.

stěžejního článku stanovující zásady. Komise CCAMLR představuje systém společné kontroly. Sídlem komise CCAMLR je město Hobart v Austrálii, resp. v Tasmánii, kde se pořádají pravidelná výroční zasedání. Na členství má právo každá zakládající smluvní strana, dále přistupující smluvní strana, která aktivně provádí výzkum ve vztahu k antarktickým mořským živým zdrojům a každá organizace pro regionální hospodářskou integraci po dobu, po kterou jí toto právo přísluší. Každý člen je zastoupen jedním zástupcem, který může být doprovázen náhradními zástupci a poradci.⁴⁵

Pravomoci komise CCAMLR jsou rozsáhlé. Aby naplňovala zmíněné principy a zásady, využívá především koncepční a informační nástroje. Dle čl. IX bod 1 Úmluvy podporuje výzkum a komplexní studium antarktických mořských živých zdrojů, shromažďuje údaje o stavu a změnách v populacích jednotlivých druhů organismů, zkoumá klíčové faktory, které zásadně ovlivňují rozložení, množství a produktivitu lovených druhů, zajišťuje získávání statistických údajů o intenzitě rybolovu jednotlivých druhů, analyzuje, rozšiřuje a zveřejňuje tyto informace, zjišťuje potřeby ochrany a analýzu účinnosti ochrany, formuluje, přijímá a reviduje opatření pro zachování antarktických mořských živých zdrojů se zakomponováním nejlepší dostupné technologie a s ohledem na výsledky poradního zasedání podle čl. IX Smlouvy o Antarktidy, zavádí systém sledování a kontroly a vykonává další nezbytné úkoly, které jsou nezbytné pro dosažení cíle Úmluvy.⁴⁶ Úmluva dále stanoví i detaily, kdy opatření přijatá podle této Úmluvy mají podat údaje o stanovení limitů určitého druhu, v rámci kterých je možno ještě lovit, určení místa lovu, stanovení velikosti, věku, případně pohlaví druhu vhodný pro lov, apod.⁴⁷

Co se mi zdá být však poněkud zvláštní a v rozporu s efektivitou, je legisvakanční lhůta takového opatření, resp. za jak dlouhou dobu se opatření stane pro členy závazné. Odpověď dává čl. IX bod 6 písm. b): „*opatření se stávají závaznými pro všechny členy za 180 dní ode dne oznámení takového opatření, s výjimkou případů uvedených v bodě b) a c)*“. Výjimky se naopak týkají situace, kdy lze lhůtu ještě prodloužit, pokud se ukáže, že opatření z nějakého důvodu musí být přezkoumáno, apod. Avšak dle mého názoru by měla být lhůta daleko kratší, půl roku je až příliš, pokud se má jednat o efektivní ochranu. Hypoteticky může nastat případ, kdy se zjistí úbytek určitého mořského druhu, svolá se komise CCMLR, což také potrvá určitý čas, vydá se opatření, které se všem oznámí a teprve začne plynout půlroční

⁴⁵ Čl. VII Úmluvy o ochraně antarktických mořských živých zdrojů z roku 1982.

⁴⁶ čl. IX bod 1 Úmluvy o ochraně antarktických mořských živých zdrojů z roku 1982.

⁴⁷ Čl. IX bod 2 tamtéž.

lhůta, přičemž v této době státy mohou nadále určitý mořský druh se sníženou populací lovit a za půl roku již může být pozdě.

V čele komise CCAMLR stojí předseda a místopředseda, voleni na dva roky s možností znovuzvolení.⁴⁸ Rozhodnutí o podstatných otázkách je podmíněno konsenzem. V případě nejasnosti se má za to, že sporná věc patří do podstatných otázek. O jiných záležitostech se hlasuje, přičemž pro přijetí postačí prostá většina hlasů.⁴⁹

3.4. Další nástroje ochrany antarktických mořských živých zdrojů

Úmluvou byl dále na základě čl. XI zřízen Vědecký výbor pro zachování antarktických mořských živých zdrojů (dále jen „Výbor“), který je poradním orgánem komise CCAMLR. Výbor poskytuje nejlepší dostupné vědecké informace a komise CCAMLR je povinna veškerá doporučení navržená Výborem zohlednit. Výbor rovněž vytvořil řadu programů sloužících k efektivnějšímu řízení, např. program sledování rybolovu, program vědeckých pozorovatelů na rybářských plavidlech a monitoring ekosystému. Členové Výboru se schází jednou ročně před zasedáním komise CCAMLR. Kvůli širokému spektru vědeckých oblastí vzniklo několik pracovních skupin. V současné době existují čtyři pracovní skupiny a jedna speciální podskupina: Pracovní skupina pro monitorování ekosystémů a management, Pracovní skupina zabývající se hodnocením populací ryb, Pracovní skupina pro statistiku a posuzování a Pracovní skupina pro případné řešení náhlého úbytku ryb související s rybolovem.⁵⁰

V režii Výboru je zejména stanovit kritéria a metody ochrany pro jednotlivé druhy mořských živých zdrojů, pravidelně vyhodnocovat stav a trendy populací mořských živých zdrojů, analyzovat údaje o přímých a nepřímých vlivech rybolovu a jiných aktivit ze strany člověka, posoudit dopady navrhovaných změn týkající se rybolovu či jiných aktivit ze strany člověka a další zabezpečovat další činnost směřující k naplnění cílů Úmluvy.⁵¹ Jak je vidět, činnosti Výboru se často prolínají s činnostmi komise CCAMLR. Úředními jazyky jak pro komisi CCAMLR, tak pro Výbor jsou angličtina, francouzština, ruština a španělština.

⁴⁸ Čl. XIII bod 4 tamtéž.

⁴⁹ Čl. XII bod 1 a 2 tamtéž.

⁵⁰ CCAMLR. *Scientific Committee* [online]. Dostupné na <<https://www.ccamlr.org/en/science/scientific-committee>>.

⁵¹ Čl. XV bod 2 Úmluvy o ochraně antarktických mořských živých zdrojů z roku 1982.

Dalšími nástroji jsou zejména proklamativní ustanovení, kdy každá smluvní strana se zavazuje, že přijme vhodná opatření v rámci své působnosti k zajištění souladu mezi ustanoveními této Úmluvy a opatřeními přijatých komisí CCAMLR, vyvine přiměřené úsilí v souladu s Chartou OSN k tomu, aby se nedopustila nějaké činnosti v rozporu s touto Úmluvou, dále bude kladen důraz na spolupráci mezi smluvními stranami a informovanost, a to i pokud se některá smluvní strana dozví o zakázaných aktivitách jiné strany (ať již smluvní, či nesmluvní).

Za účelem podpory a dosažení cílů se smluvní strany dohodly na systému pozorování a kontroly. I pro tuto problematiku vznikly zásady, které je nutno dodržet. Jedná se především o vzájemnou spolupráci s přihlédnutím ke stávající mezinárodní praxi pro systém sledování a kontroly jako je např. vypracování inspekční zprávy, která je následně podkladem pro udělení sankcí, umožnění vstupu na palubu příslušné osobě za účelem kontroly, apod. Čl. XXIII zaštiťuje hlavně spolupráci s dalšími orgány. Jak již vyplynulo z předešlých článků (např. z čl. IV), je také zdůrazněna spolupráce s orgány vztahující se ke Smlouvě o Antarktidě. Komise CCAMLR a Výbor se mají snažit rozvíjet kooperativní pracovní vztahy mezi vládními i nevládními organizacemi, které by mohly přispět svou činností, včetně IWC.

V případě sporu týkající se výkladu nebo provádění této Úmluvy mezi dvěma nebo více smluvními stranami se má dle čl. XXV využít nejdříve smírných prostředků jako je vzájemná konzultace, jednání, šetření, zprostředkování, smírčí, rozhodčí, soudní řízení, či jiné pokojné prostředky a pokud by ani tyto instrumenty nevedly k žádnému výsledku, lze se obrátit na Mezinárodní soudní dvůr. V případech, kdy se spor projednává v rámci rozhodčího řízení, pro ustanovení rozhodčího soudu se použije postup podle přílohy této Úmluvy. Tento postup je v souladu s mezinárodním právem veřejným.

Čl. XXX zakotvuje pozměňovací klauzuli. Jestliže se jedna třetina členů komise CCAMLR vysloví pro svolání schůzky, deponitář tuto schůzku svolá. Následná změna Úmluvy vstoupí v platnost poté, co deponitář obdrží listiny o ratifikaci, přijetí či schválení doplňků Úmluvy od všech členů komise CCAMLR. Pro smluvní stranu, která není členem komise CCAMLR, vstoupí změna v platnost rovněž od obdržení listin deponitářem.

Úmluva CCAMLR je, nebojím se napsat, nejvýznamnějším mezinárodním závazkem v rámci ochrany antarktických mořských živých zdrojů, ke kterému přistoupila již řada států.⁵²

A možná právě mnoho různých států s různými zájmy je do budoucna dvousečnou zbraní. Úskalí spočívá ve střetech názorů států. Různorodé názory jsou samozřejmě předpokladem pro tvorbu demokracie a znakem vyspělých moderních států, avšak také s nimi jdou „ruku v ruce“ složitější překážky ve formě náročnějších debat. Myslím si, že do budoucna by se tomu mělo napomoci ani ne změnou práva hmotného, jako spíše práva procesního. Především se zaměřit na snížení byrokracie týkající se Úmluvy na minimum, aby bylo více času právě na tyto smysluplné debaty, než na složitý, někdy až zastaralý postup přijímání různých opatření a vzít v potaz fakt, že žijeme v době technických vymožeností, které tuto spolupráci mohou velmi zefektivnit.

4. Jiné úmluvy na ochranu antarktických mořských živých zdrojů

4.1. Úmluva o zachování antarktických tuleňů

Úmluva o zachování antarktických tuleňů („*Convention for the Conservation of Antarctic Seals*“), v některých publikacích přeložena jako Úmluva o ochraně antarktických ploutvonožců, se vztahuje na vyjmenované druhy těchto mořských savců v antarktické oblasti ohraničené na severu 60° jižní šířky a tvoří jeden z pilířů ATS. Úmluva vstoupila v platnost v roce 1972 a patří tak mezi nejstarší doposud platné regionální úmluvy, jejichž předmětem je ochrana mořských savců. Přestože obsahuje prvky klasických „ochranářských“ úmluv, má

⁵² ATS. *Parties of Antarctic Treaty*. [online]. ats.aq. Dostupné na <http://www.ats.aq/devAS/ats_parties.aspx?lang=e>.

především hospodářský charakter.⁵³

Lov tuleňů ve vodách u pobřeží Antarktidy má svoji dlouholetou tradici a některé druhy byly kvůli tomu již vyhubeny. Až v roce 1964 se lov začal pomalu regulovat, a to pouze v tzv. Dohodnutých opatřeních k uchování antarktické fauny a flóry. Tento dokument měl však svoji slabinu, že se na tuleň vztahoval jen v případě, když pobývali na antarktické pevnině, ledových krách nebo v blízkosti pobřeží. Absolutní zákaz lovu, který by se vztahoval i na přilehlá moře, neexistoval. Z důvodu reálné hrozby lovu pro komerční účely a následného vyhubení, se smluvní strany rozhodly přijmout mezinárodní smlouvu, která by tak komplexně upravila tuto oblast, přičemž nejlepší způsob se jevil přijmout dokument v rámci ATS.⁵⁴

V preambuli státy společně uznaly nutnost této regulace, aby se zabránilo hrozícímu vyhubení, zavázaly se dodržovat a plnit doporučení Vědeckého výboru pro výzkum na Antarktidě a celkově podporovat výzkum v této oblasti, který je zaměřen na dosažení poznatků pro udržení rovnováhy v ekosystému. Úmluva dle čl. 1 odst. 2 výslovně zajišťuje ochranu šesti druhům tuleňů, jedná se o tuleň krabožravého, tuleň leopardího, tuleň Weddelova, tuleň Rossova, rypouše sloniho a lachtana antarktického. Smluvní strany se zavazují, že jejich státní příslušníci, resp. plavidla plující pod jejich vlajkou, budou vyjmenované druhy tuleňů lovit pouze v souladu s Úmluvou. Podle čl. 3 odst. 1 je nedílnou součástí Úmluvy příloha s demonstrativním výčtem opatření, které jsou smluvní strany povinny přijmout. Tato příloha není konečná, smluvní strany ji mohou rozšířit v důsledku ochrany, výzkumu a racionálního a humánního využívání zdrojů (kvóty lovu, chráněné druhy, období lovu, povolené metody lovu, způsob provádění kontrol, apod.). Veškerá opatření musí být založena na nejlepších dostupných vědeckých a technických postupech.⁵⁵

Úmluva pamatuje i na případ nouze a zakotvuje výjimky, kdy lze na vyjmenované chráněné druhy vydat zvláštní povolení k odchytu či lovu v omezeném množství a v souladu s cíli Úmluvy. Čl. 4 odst. 1 stanoví tři situace: v případě, že budou poskytnuty jako nezbytná potrava pro lidi nebo psy, pro zajištění vědeckého výzkumu, nebo pro poskytnutí vzorků do muzeí či do jiných vzdělávacích a kulturních institucí. Zde mě však napadá možné zneužití, jako nastalo v případě Japonska, které lov velryb maskovalo právě za „vědecké účely“.

Do budoucna by na tyto případy měly právní úpravy pamatovat a možná být v těchto věcech

⁵³ ŽÁKOVSKÁ, Karolina. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2010, 103 s.

⁵⁴ VÍCHA, Ondřej. Antarktické právo, Mezinárodní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí v Antarktidě. *České právo životního prostředí*, 2003, č. 4, 78 s.

⁵⁵ Čl. 3 odst. 2 Úmluvy o zachování antarktických tuleňů z roku 1972.

konkrétnější, aby se takovým negativním případům dalo vyvarovat.

V příloze Úmluvy je datována lovná sezóna, která trvá od začátku září do konce února, naopak je zakázáno lovit od začátku března do konce srpna. Příloha také jasně u některých druhů vymezuje počet dovolených úlovků za rok: 175 tisíc krabožravých tuleňů, 12 tisíc leopardích tuleňů a 5 tisíc Weddelových tuleňů. Na ostatní druhy je uvalen výslovný zákaz lovu.⁵⁶ Úmluva také smluvní stranám stanoví povinnost vyměňovat si mezi sebou navzájem informace.

V samotném důsledku má však Úmluva svou slabinu ohledně kontrolních a organizačních mechanismů. Žádný článek se nezabývá kontrolním systémem a sankcemi za případné porušení jednotlivých ustanovení. V čl. 6 se sice smluvní strany zavázaly k určitému schématu organizační struktury, avšak tento systém není dostačující. Určitou kontrolu lze tedy spatřovat pouze v rámci ATS. Případně by se dalo diskutovat o zakotvení kontrolních a sankčních mechanismů do budoucna.

4.2. Madridský protokol

Protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě (rovněž Madridský protokol) je součástí ATS. Navazuje na základní myšlenku Smlouvy o Antarktidě o mírovém využívání kontinentu a svobodě výzkumu, podle které se smluvní strany zavazují ke komplexní ochraně životního prostředí Antarktidy a jejích ekosystémů a vyhlásují ji přírodní rezervací zasvěcenou míru a vědě („*natural reserve devoted to peace and science*“).⁵⁷ Na toto prohlášení navazuje výčet zásad, které jsou smluvní strany při své činnosti v Antarktidě povinny dodržovat, s cílem zajistit minimalizaci případných negativních vlivů.⁵⁸

Čl. 5 zdůrazňuje spolupráci smluvních stran a smluvních stran jiných mezinárodních instrumentů platných v rámci systému Smlouvy o Antarktidě a jejich příslušných institucí, aby zajistily naplňování cílů a zásad tohoto protokolu. Na to dále navazuje čl. 6, který pokračuje ve výčtu spolupráce, přičemž strany budou usilovat o podporu programů zaměřených na vědecké, technické a výchovné hodnoty, fungování výměny informací a dosavadních poznatků i ohledně možného ohrožení životního prostředí a pomoci k snížení účinků nehod.

⁵⁶ Příloha bod 1. Úmluvy o zachování antarktických tuleňů z roku 1972.

⁵⁷ Čl. 2 Protokolu o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě z roku 1991.

⁵⁸ Čl. 3 tamtéž.

Madridský protokol výslovně zakazuje jakoukoliv činnost spojenou s nerostnými zdroji s výjimkou vědeckého výzkumu.⁵⁹ Ostatní činnosti by v zásadě měly podléhat předběžnému hodnocení jejich dopadů na životní prostředí Antarktidy.⁶⁰ U některých z nich však strany musí dodržovat zvláštní postup stanovený přílohou I protokolu, které je jeho nedílnou součástí, pokud je pravděpodobné, že zamýšlená činnost bude mít více než malý nebo přechodný dopad („*more than a minor or transitory impact*“). Takovým postupem je zveřejnění komplexního environmentálního hodnocení (*Comprehensive Environmental Evaluation*) zamýšlející činnosti a jeho posouzení smluvními stranami, Výborem pro ochranu životního prostředí (*Committee for Environmental Protection*) a konzultativním zasedáním.⁶¹

62

Nedílnou součástí Protokolu tvoří celkem šest příloh: posuzování vlivů na životní prostředí (I), otázky týkající se fauny a flóry (II), nakládání s odpadem a odpadové hospodářství (III), ochrana před znečišťováním moře (IV), ochrana a správa zvláštních antarktických území, památečních míst a objektů (V) a poslední nejnovější příloha upravující odpovědnost (VI). Sice žádná z příloh nemá konkrétní označení vztahující se k ochraně mořských živých zdrojů, dle mého názoru se však každá z příloh problematiky ochrany mořských živých zdrojů méně, či více dotýká. Dopad na mořské živé zdroje může mít jak určitá stavba na antarktickém území, tak i vyhazování odpadů do moře.

Otázka fauny a flóry patří pod dleci Výboru pro ochranu životního prostředí. Tato problematika byla stěžejním cílem již na počátku, kdy vznikl ATS. Příloha II stanoví velmi přísnou druhovou ochranu, která spočívá v zákazu škodlivých zásahů ve vztahu k savcům, ptákům či rostlinám přirozeně se vyskytujícím v Antarktidě jinak než v souladu s povolením zvláště za tím účelem vydaným příslušným vnitrostátním orgánem.⁶³ Povolení jsou omezena jednak účelem, jednak požadavky na zachování životaschopnosti populací, rozmanitosti antarktických druhů a stanovišť a rovnováhy ekosystémů.⁶⁴ Výslovně chráněný druh je uveden v dodatku A přílohy, a to konkrétně druh rodu *Ommatophoca rossii*, tuleň Rossův.

⁵⁹ Čl. 7 Protokolu o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě z roku 1991.

⁶⁰ Čl. 3 odst. 2 písm. c) tamtéž.

⁶¹ ŽÁKOVSKÁ, Karolina. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2010, 95 – 96 s.

⁶² Tzv. konzultativní strany jsou smluvní strany, které mají právo účastnit se a hlasovat na pravidelných konzultativních zasedáních Smlouvy o Antarktidě (dle čl. 9 odst. 1 Smlouvy o Antarktidě), na nichž jsou probírány veškeré otázky společného zájmu týkající se Antarktidy a formulována opatření k provádění Smlouvy o Antarktidě. Konzultativní stranou je od roku 2013 i Česká republika.

⁶³ Čl. 3 Přílohy II Protokolu o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě z roku 1991.

⁶⁴ Čl. 3 Přílohy II odst. 2 a 3 tamtéž.

Dodatek B přílohy stanoví, které druhy mohou být na Antarktidu dovezeny a dodatek C strany zavazuje k dodržování bezpečnostních opatření s cílem zabránit rozšíření mikroorganismů nevyskytujících se v antarktické fauně a flóře.

5. Ochrana mořských živých zdrojů ve smyslu unijního práva

5.1. Ochrana mořských živých zdrojů obecně

Ochrana mořských živých zdrojů na půdě Evropské unie (dále jen „EU“) spadá pod dva resorty, a to resort životního prostředí a resort zemědělství, konkrétně rybolov. Spolupráce

a určitá provázanost mezi těmito dvěma resorty je základ úspěchu. Co se týče statistických dat,

v současné době námořní odvětví vytváří 3 – 5 % hrubého domácího produktu EU. Po moři se realizuje okolo 90 % vnějšího a 43 % vnitřního obchodu EU. Loďařský průmysl představuje 10 % příslušné celosvětové výroby a z hlediska její hodnoty je na světě na prvním místě.⁶⁵ Snahou EU je zajistit i nadále udržitelnost a využívání mořských živých zdrojů.

Unijní právo je charakteristické dělbou na primární a sekundární právo. Primární právo představuje nejvyšší pramen, v hierarchii právních předpisů se nachází na pomyslném vrcholu a jedná se především o zakládající smlouvy EU. Poslední z těchto smluv je Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost 1. 12. 2009 a pokračovala v dalších reformách a změnách primárního práva EU.

Jednou z takových reforem je část o rybolovu a zemědělství. Cíle společné zemědělské politiky včetně hlavních nástrojů k dosažení těchto cílů ponechává Lisabonská smlouva beze změny. Ovšem v tomto oboru z pohledu práva procesního se projevilo zavedení řádného legislativního procesu, tedy rozhodování Rady kvalifikovanou většinou spolu s Evropským parlamentem. S tímto postupem se dá očekávat časové prodloužení legislativního procesu. S posilováním jedné ze základních zásad EU, tj. zásada zastupitelské demokracie, tak posílila úloha národních parlamentů. Nově je zaveden systém, kdy při předložení stanoviska, že předložený návrh je v rozporu s principem subsidiarity^{66 67} nejméně třetiny vnitrostátních parlamentů, Evropská komise (dále jen „Komise“) musí návrh přezkoumat (tzv. „žlutá karta“). A dále je nově zavedena možnost, aby se vnitrostátní parlamenty v případě porušení principu subsidiarity obrátily s žalobou na Soudní dvůr EU, co akt vstoupil v platnost. Pokud by Komise trvala na projednání návrhu navzdory tomu, že se národní parlamenty nadpoloviční většinou vyslovily proti, bylo by to předloženo Evropskému parlamentu a Radě (tzv. „oranžová karta“).⁶⁸

Nicméně v oblasti práva hmotného zařadila Lisabonská smlouva společnou rybářskou politiku (zachování biologických mořských zdrojů) výslovně do oblasti výlučných pravomocí

⁶⁵ Politiky Evropské unie. Námořní záležitosti a rybolov [online]. europa.eu. Dostupné na <http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/cs/fisheries_cs.pdf>.

⁶⁶ V rámci Evropské unie je zásada subsidiarity kritériem pro výkon nevýlučných pravomocí Unie. Vylučuje zásah Unie, pokud nějakou záležitost mohou účinně upravit členské státy na celostátní, regionální nebo místní úrovni, a opravňuje výkon pravomocí Unie, pokud členské státy nemohou uspokojivě dosáhnout cílů zamýšlené činnosti.

⁶⁷ Evropský parlament, O Parlamentu. *Zásada subsidiarity* [online]. europarl.europa.eu. Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.2.2.html>.

⁶⁸ Čl. 5 odst. 3 druhého pododstavce a čl. 12 písm. b) Smlouvy o Evropské Unii v souladu s Protokolem č. 2 o používání zásad subsidiarity a proporcionality.

EU, která tak získala výlučné oprávnění k ochraně ryb a zachování biologických zdrojů moře, a to jak uvnitř EU, tak při uzavírání mezinárodních smluv.⁶⁹

Právní základ pro regulaci a ochranu mořských živých zdrojů je obsažen v čl. 38 – 43 (politika rybolovu a zemědělství) a čl. 191 (politika životního prostředí) Smlouvy o fungování EU, přičemž pro Antarktidu a její okolí existují speciální nařízení. Nařízení jsou obecně závazná a platí ve všech členských státech.

5.2. Nařízení č. 600/2004

Významným nařízením je nařízení Rady (ES) č. 600/2004 ze dne 22. 3. 2004, kterým se stanoví některá technická opatření pro rybolovné činnosti v oblasti působnosti Úmluvy o zachování živých mořských zdrojů v Antarktidě. Jak plyne z úvodního znění nařízení, důvodem přijetí bylo splnit závazek EU jako smluvní strany Úmluvy CCAMLR, která pro tehdejší Evropské Společenství vstoupila v platnost v roce 1982. Proto bylo nezbytné zakomponovat opatření na zachování a řízení populací ryb vydaná komisí CCAMLR do právních předpisů EU. Toto nařízení je tak cíleno na osoby provádějící rybolov.

Hlavním předmětem nařízení je stanovení technických opatření týkající se činností rybářských plavidel Společenství, která loví a uchovávají na palubě mořské živočichy z živých mořských zdrojů v oblasti působnosti Úmluvy CCAMLR.⁷⁰ Opatření zachází již do detailů, nejde jen o deklaratorní ustanovení, ale o přesně vymezené technické požadavky, které je nutno splnit. Komise CCAMLR je tedy v tomto směru nepostradatelná.

Druhá kapitola nařízení se týká rybolovných zařízení. Konkrétně jsou v čl. 3 stanoveny požadavky na rybolovná zařízení a jednotlivé rybolovné oblasti, přičemž pro určitý druh rybolovu v určité oblasti je stanoveno určité plavidlo s povoleným technickým vybavením, např.: „*Rybolov druhu *Dissostichus eleginoides* ve statistické podoblasti FAO 48.3 provádějí plavidla používající pouze dlouhé lovné šňůry a vrše.*“ Čl. 4 dokonce uvádí povolenou minimální velikost ok, kdy rozmezí je dáno v příloze I, a to od 80 – 120 mm.

Lov krabů se omezuje na pohlavně dospělé kraby samčího pohlaví, všichni chycení krabi samičího pohlaví a samci, kteří nemají požadovanou velikost, musí být puštěni bez poškození. Krabi zpracováni na moři musí být zmrazeni jako části, z nichž může být později určena velikost krabů.⁷¹ Opatření tedy často směřují ne k úplnému zákazu lovu, ale

⁶⁹ Čl. 3 odst. 1 písm. d) Smlouvy o Evropské unii.

⁷⁰ Čl. 1 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 600/2004 ze dne 22. 3. 2004.

⁷¹ Čl. 6 Nařízení Rady (ES) č. 600/2004 ze dne 22. 3. 2004.

také k nastolení humánních pravidel pro zacházení s lovenými živočichy, což je do určité míry rovněž nepostradatelná součást jejich ochrany. Toto ustanovení mi však evokuje otázku, na kolik jsou asi lovci krabů zkušení a jsou schopni poznat samečka od samičky.

Osobně velmi kvituji, že se mezi technickými požadavky objevilo i ustanovení o zacházení s plasty, kdy používání plastových a balicích popruhů k upevnění beden s návnadou je na rybářských plavidlech Společenství zakázáno. Všechny balicí popruhy se po uvolnění z obalů rozstříhají a co nejdříve se spálí v palubním zařízení. Co se týče plastů na lodi, uchovají se na palubě, dokud plavidlo nedopluje do přístavu, a je výslovně zdůrazněno, že se v žádném případě nevyhodí do moře.⁷²

S lovem pomocí dlouhých lovných šňůr a vlečných sítí se objevuje i riziko neúmyslného zasažení a následného úhynu mořských ptáků a savců. Aby se tomu dalo lépe předcházet, byl zakomponován čl. 8 a 9. U lovu pomocí dlouhých lovných šňůr se preferuje především noční rybolov, ačkoliv z toho existují výjimky.⁷³ Při nočním rybolovu se lodní světla mohou používat jen nezbytně nutná pro bezpečnost.

Druhý oddíl upravuje provádění rybolovných činností, a to například jak se plavidla mohou v oblastech přemisťovat nebo co se rozumí pojmem „záťah“. Podle čl. 11 bod 2 se zátahem rozumí jedno ponoření vlečné sítě. Při rybolovu dlouhou lovnou šňůrou se zátahem rozumí položení jedné nebo více šňůr na stejném místě. U každého zátahu dlouhé lovné šňůry, kromě výjimečných situací (např. led a meteorologické podmínky), nesmí doba ponoření přesáhnout 48 hodin. Větší pozornost je věnována také rybolovu rodu *Chamsocephalus gunnari*, pro který jsou stanoveny přísnější podmínky.⁷⁴

V závěru nařízení je upraveno vědecké pozorování, tedy rybolovné a průzkumné činnosti, na palubě plavidel operujících v oblasti působnosti Úmluvy CCAMLR. Na palubě plavidla musí být stanoven minimálně jeden vědecký pozorovatel, který je příslušníkem členského státu a musí být dobře obeznámen s rybolovnými činnostmi a činnostmi vědeckého výzkumu. Tuto osobu schvaluje i komise CCAMLR. Úkoly vědeckého pozorovatele jsou demonstrativně uvedeny v příloze VII nařízení, např. vést podrobné záznamy o operacích plavidla, odebírat vzorky z odlovů k určení biologických charakteristik, zaznamenávat biologické údaje o jednotlivých odlovených druzích, apod. Je možné vysílat pozorovatele na palubu rybářských plavidel Společenství provádějících rybolov nebo operace vědeckého

⁷² Čl. 7 tamtéž.

⁷³ Čl. 8 bod 7 tamtéž.

⁷⁴ Čl. 12 a násl. tamtéž.

výzkumu v souladu s dvoustrannými dohodami uzavřenými za tímto účelem s jiným členem komise CCAMLR.⁷⁵

5.3. Nařízení č. 601/2004

Druhé nařízení tvoří nedílnou součást výše uvedeného nařízení, o čemž mimo jiné svědčí stejné datum přijetí. Jde o nařízení Rady (ES) č. 601/2004 ze dne 22. 3. 2004, kterým se stanoví některá kontrolní opatření pro rybolovné činnosti v oblasti působnosti Úmluvy o zachování živých mořských zdrojů v Antarktidě. Toto nařízení bylo později doplněno o určitá ustanovení kvůli nově přijatým změnám na výročních zasedáních komise CCAMLR týkající

se opatření pro zachování, a to zejména za účelem zlepšení požadavků na udělování licencí, ochrany životního prostředí, posílení vědeckého výzkumu ledovek rodu *Dissostichus*⁷⁶ a boje proti nedovoleným rybolovným činnostem, a to na základě přijetí novějšího nařízení Rady (ES) č. 1099/2007 ze dne 18. 9. 2007.

Předmětem nařízení je stanovení obecných pravidel a podmínek, za nichž Společenství provádí kontrolní opatření vztahující se na rybářská plavidla plující pod vlajkou smluvní strany Úmluvy CCAMLR operující v antarktické oblasti ve vodách za hranicemi národních jurisdikcí a systém zaměřený na podporu a dodržování opatření pro zachování stanovených komisí CCAMLR plavidly plujícími pod vlajkou nesmluvní strany Úmluvy CCAMLR.⁷⁷ Nařízení je systematicky rozděleno do několika částí.

Úvodní část se zabývá přístupem k rybolovným činnostem, přičemž se jedná o přístup k lovu krabů, přístup k novým druhům rybolovu, přístup k průzkumnému rybolovu a přístup k vědeckému výzkumu. Jednotlivé přístupy se od sebe méně či více odlišují, avšak pro všechny členské státy je společné, že pokud mají zájem lovit v oblasti úmluvy, potřebují k tomu zvláštní povolení. S tímto povolením jsou oprávněny nejen lovit, ale i uchovávat na palubě, překládat a vykládat rybolovné zdroje z oblasti úmluvy. Novější nařízení zpřísnilo režim ohledně poskytování údajů o plavidlech ze strany členských států, na které se povolení vztahuje.⁷⁸ Udělené zvláštní povolení nebo jeho ověřená kopie musí být na palubě rybářského plavidla

⁷⁵ Čl. 16 a násl. Nařízení Rady (ES) č. 600/2004 ze dne 22. 3. 2004

⁷⁶ Rod *Dissostichus* zahrnuje ostnoploutvé ryby, které se vyskytují v jižním oceánu. Obsahuje dva druhy, a to ledovku antarktickou a ledovku patagonskou.

⁷⁷ Čl. 1 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 601/2004 ze dne 22. 3. 2004.

⁷⁸ Čl. 3 odst. 2 tamtéž.

neustále k dispozici pro případnou kontrolu inspektorem komise CCAMLR.⁷⁹

Lov krabů je podmíněn oznámením ze strany členského státu směrem ke Komisi nejméně čtyři měsíce před plánovaným zahájením lovu. Komise přezkoumá oznámení, ověří, zda je v souladu s platnými právními předpisy, a informuje členský stát o závěrech šetření. Po obdržení závěrů Komise nebo deset dnů pracovních dnů po oznámení může členský stát vydat zvláštní povolení k rybolovu.⁸⁰ Co mně osobně přijde na této konstrukci zvláštní je to, že Komise informuje komisi CCAMLR až poté, nejpozději tři měsíce před plánovaným zahájením rybolovu. Očekávala bych, že komise CCAMLR bude informována jako první, avšak platí opak. Nicméně důvodem této konstrukce je zřejmě nezahlcení komise CCAMLR v rámci této agendy. Jedná se tedy o poměrně významnou spolupráci mezi Komisí a komisí CCAMLR.

Novějším nařízením byl vložen čl. 5a, který upravuje proces hlášení úmyslu účastnit se rybolovu krila antarktického. Tento úmysl se musí nahlásit nejméně čtyři měsíce před pravidelným výročním zasedáním CCAMLR, bezprostředně před obdobím, v němž členský stát hodlá lovit.

Provoz nového druhu rybolovu je podmíněn rovněž získáním povolení, jinak je vyloučen, a dále musí být plavidlo pro nový druh rybolovu plně způsobilé podle příslušných opatření pro zachování přijatých komisí CCAMLR, resp. nesmí se objevit v seznamu plavidel „NNN“ (nedovolená, neřízená a nehlášená plavidla). Proces získání povolení je dle mého názoru poněkud složitý. Členský stát vlajky oznámí Komisi nejpozději čtyři měsíce před výročním zasedáním komise CCAMLR úmysl ohledně zahájení nového druhu rybolovu. Oznámení obsahuje stanovené náležitosti, které byly od roku 2007 doplněny ustanovením písm. e) týkající se uvedení způsobu lovu a plynoucích dopadů na mořské ekosystémy. Také nově od téhož roku členský stát nezahájí rybolov, dokud není ukončené řízení zavedené CCAMLR pro posouzení tohoto rybolovu. Tento dovětek je nadmíru logický, až by se dalo říct zbytečný, avšak dřívější praxe tomu neodpovídala. Nicméně Komise předá toto oznámení k přezkoumání komisi CCAMLR, která oznámení vyhodnotí, avšak sama povolení nevydává, což se domnívám, že proces musí velmi prodlužovat. Poté nový druh rybolovu povolí buď Komise, pokud komise CCAMLR nepřijala v souvislosti s tímto novým druhem rybolovu žádná opatření pro zachování, nebo ve všech ostatních případech Rada kvalifikovanou většinou na návrh Komise.⁸¹

⁷⁹ Čl. 4 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 601/2004 ze dne 22. 3. 2004.

⁸⁰ Čl. 5 odst. 2 tamtéž.

⁸¹ Čl. 6 odst. 4 a 5 tamtéž.

Přístup k průzkumnému rybolovu vyžaduje podobné podmínky jako k novému druhu rybolovu. Liší se například v podmínce vypracování plánu rybolovných činností a výzkumu, který vytvoří členský stát a přímo jej předá komisi CCAMLR. Zde již Komise jako prostředník nefiguruje. Plán musí obsahovat stanovené náležitosti.⁸² Jestliže členský stát nesplní povinnost ohledně sdělení údajů o posledním rybolovném období upřesněném v plánu, komise CCAMLR průzkumný rybolov zakáže. I zde se promítl přísnější režim novějšího nařízení vložením čl. 7a. Tento článek klade důraz na čistotu moří, a proto plavidlům výslovně zakazuje vypouštění či vyhazování odpadů, olejů, popele ze spalování, apod. Myslím si, že toto ustanovení je velmi významné a je jen dobře, že se na problematiku nahlíží komplexnějším pohledem, což dokazuje i odkaz na ustanovení Mezinárodní úmluvy o zabránění znečišťování z lodí. Kromě toho je zakázáno vozit do určitých oblastí živou drůbež nebo jiné živé ptáky a lovit ledovky rodu *Dissostichus*.⁸³ Nově byl přidán i čl. 7b, který stanoví program označování.

Posledním přístupem je vědecký výzkum. Postup při oznámení svého záměru komisi CCAMLR se liší v závislosti na tom, zdali se očekává odhadovaný úlovek pro vědecké účely nižší či vyšší než 50 tun ryb, včetně nejvýše 10 tun *Dissostichus* a méně či více než 0,1 % daného omezení odlovu pro krily, olivně a kraby.⁸⁴

Další část nařízení je věnována systému hlášení údajů, resp. hlášení o úlovcích a intenzitě rybolovu. Oprávněnými orgány pro přijímání hlášení jsou Komise a komise CCAMLR. Nařízení upravuje i kontrolu a inspekci na moři a v přístavu. Inspektory komise CCAMLR mohou jmenovat členské státy. Inspektoři disponují pravomocemi jako vstupovat na rybářská plavidla, vyžadovat potřebné dokumenty k rybolovu a kontrolovat, zdali je jejich činnost v souladu s opatřeními pro zachování přijatá komisí CCAMLR. Čl. 22 stanoví, jaké konkrétní činnosti podléhají kontrole. Nařízení upravuje i zacházení s plavidly provádějící nedovolené, neřízené a nehlášené rybolovné činnosti v oblasti Úmluvy CCAMLR.⁸⁵

Kontrola se obecně dělí na kontrolu na moři a na kontrolu v přístavu. Ke kontrole na moři se váže čl. 26 bod 1: „*je-li na základě kontroly provedené v souladu s kontrolním systémem komise CCAMLR prokázáno porušení opatření přijatých podle úmluvy, členský stát vlajky zajistí, aby byla přijata vhodná opatření proti fyzickým nebo právnickým osobám odpovědným za porušení opatření přijatých podle úmluvy v souladu s čl. 25 nařízení Rady (ES) č. 2371/2002 ze dne 20. 12. 2002 o zachování a udržitelném využívání rybolovných*

⁸² Čl. 7 odst. 3 Nařízení Rady (ES) č. 601/2004 ze dne 22. 3. 2004.

⁸³ Čl. 7a tamtéž.

⁸⁴ Čl. 8 tamtéž.

⁸⁵ Čl. 32 tamtéž.

zdrojů v rámci společné rybářské politiky. “ Členský stát vlajky má poté povinnost informovat komisi CCAMLR a Komisi do 14 dnů od vznesení obvinění či zahájení trestního stíhání, a dále je informovat o průběhu řízení. Sankce musí být dostatečně přísné, aby účinně zaručovaly dodržování těchto opatření, odrazovaly od takového porušování a připravily viníky o ekonomický prospěch plynoucí z protiprávního jednání.⁸⁶ U kontroly v přístavu provádějí členské státy kontrolu všech rybářských plavidel vezoucích *Dissostichus spp.*, která vstoupí do jejich přístavů.⁸⁷

5.4. Nařízení č. 1035/2001

Toto nařízení Rady (ES) č. 1035/2001 ze dne 22. 5. 2001, které novelizuje nařízení č. 669/2003 ze dne 8. 4. 2003, zřizuje systém dokumentace úlovků druhu *Dissostichus spp.* Původní nařízení vychází z opatření, které bylo přijato na výročním zasedání komisí CCAMLR, a mělo za cíl stanovit systém dokumentace úlovků druhu *Dissostichus*, konkrétně zkvalitnění kontroly mezinárodního obchodu s těmito druhy, určení původu ryb vyvážených či dovážených na území smluvních stran CCAMLR, apod. Nařízení v praxi s postupem času odhalilo určité problémy, které se snaží odstranit nařízení novější, zejména jde o zamezení předávání nepřesných informací, zlepšení kontroly vývozu a zavedení postupů pro prodej nebo odbyt konfiskovaných úlovků.⁸⁸

Novější nařízení mimo jiné zpřesnilo věcnou působnost. Dále jsou členské státy povinny kvůli efektivnějšímu monitorování řádně vyplnit doklad o úlovku, a to při každé vykládce nebo překládce.⁸⁹ Velká část nařízení je věnována právem a povinnostem velitele rybářského plavidla, který je za něj odpovědný. K upřesnění došlo i co se týče ověření některých skutečností ze strany členského státu vlajky. Dříve platilo, že stát oblast lovu a úlovek, který má být vykládán nebo překládán, pouze „potvrdí“, že údaje souhlasí. Ovšem pojem „*potvrdí*“ byl nahrazen „*ověří pomocí hlášení přenášených prostřednictvím automatického neovlivnitelného družicového systému monitorování plavidel*“. Domnívám se, že pojem „*potvrdí*“ byl pro praxi velmi abstraktní a široký. Tento druh ověření je totiž velmi důležitý a nelze ho podceňovat, jelikož podle nového čl. 13 odst. 2 věta druhá stát vlajky pokud

⁸⁶ Čl. 26 bod 4 Nařízení Rady (ES) č. 601/2004 ze dne 22. 3. 2004.

⁸⁷ Čl. 27 a násl. tamtéž.

⁸⁸ Ustanovení úvodního znění bod 2. Nařízení Rady (ES) č. 1035/2001 ze dne 22. 5. 2001.

⁸⁹ Čl. 4 tamtéž.

neprokáže, že doklad o úlovku byl ověřen za použití takového druhu ověření, bude doklad o úlovku považován za neplatný od počátku a dovoz a vývoz druhu *Dissostichus* bude zakázán. V souvislosti s organizací poskytují součinnost celní orgány. Probíhá i přenos údajů o úlovcích, a to mezi členskými státy a komisí CCAMLR a mezi smluvními státy. Zcela nově byl přidán článek o prodeji zabraných a konfiskovaných ryb, který dle mého názoru má jistě velmi praktické využití a ve starším nařízení chyběl. Zamezuje zejména tomu, aby pachatelům nezákonného rybolovu z prodeje nebo odbytu takovýchto ryb nepřipadl žádný finanční užitek.⁹⁰

5.5. Nařízení č. 1007/2009

Ochraně mořských živých zdrojů se věnuje i nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. 9. 2009 o obchodování s produkty tuleňů, které je doplněno směrnicí 83/129/EHS o zákazu dovozu kůží z některých tuleních mláďat do EU, jejíž platnost byla bez časového omezení prodloužena směrnicí 89/370/EHS.

Ačkoliv se v důvodové zprávě nařízení často zmiňují jen dva druhy tuleňů, a to tuleň grónský a čepcol hřebenatý, v čl. 2 bod 1 se tuleněm rozumí: „*jedinec všech druhů ploutvonožců*“. Proto mám za to, že i toto nařízení je relevantní ve vztahu k antarktickým vodám. Jedná se však spíše o podpůrné nařízení ve vztahu k živým tuleňům, jelikož vyložene není zaměřeno na jejich ochranu, zaměřuje se až na konečné produkty z tuleňů, tedy nikoliv na lov samotný. Lov tuleňů reguluje spíše zmíněná Úmluva CCAS. Hlavním důvodem přijetí nařízení byla existence rozdílnosti ve vnitrostátních právních předpisech, které upravovaly obchodování s produkty z tuleňů, jejich dovoz, výrobu a uvádění na trh. Tyto rozdíly mezi vnitrostátními opatřeními měly nepříznivý vliv na fungování vnitřního trhu s produkty, které obsahují nebo mohou obsahovat produkty z tuleňů, a představují překážku obchodování s těmito produkty.⁹¹

Cílem tohoto nařízení je harmonizovat pravidla pro uvádění produktů z tuleňů na trh. Takové produkty z tuleňů se mohou dostat na trh pouze za podmínky, že byly získány při tradičních lovech tuleňů pořádaných inuitskými a jinými původními společenstvími, které přispívají k jejich živobytí. Na trh se mohou dostat i produkty, které jsou příležitostné a představují výhradně zboží určené pro osobní použití cestujících nebo jejich rodin, nikoliv

⁹⁰ Čl. 22a Nařízení Rady (ES) č. č. 1035/2001 ze dne 22. 5. 2001.

⁹¹ Ustanovení úvodního znění bod 6 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. 9. 2009.

v množství pro komerční účely. Poslední možností je uvádět na trh produkty, které pocházejí z vedlejších produktů lovu regulovaného vnitrostátním právem a prováděného výhradně za účelem udržitelného řízení mořských zdrojů.⁹² Ve vztahu k Antarktidě se uplatní spíše druhý a třetí způsob, jelikož inuité a jiné původní společenství se vyskytují na severní polokouli světa.

Sankční mechanismus je ponechán na členských státech, načež je pouze uvedeno, že sankce mají být účinné, přiměřené a odrazující. Dozor nad výkonem a provedení nařízení patří Komisi, které se jednou za čtyři roky předloží zpráva shrnující činnosti podniknuté k provedení tohoto nařízení.⁹³ Prováděcí pravidla k nařízení stanoví nařízení Komise (EU) č. 737/2010 ze dne 10. 8. 2010.

K nařízení se svým obsahem váže směrnice 83/129/EHS o zákazu dovozu kůží z některých tuleních mláďat do EU, která měla původně platit pouze v období od 1. 9. 1983 do 1. 9. 1985, ovšem doba její platnosti byla prodloužena do roku 1989 a v témže 1989 Rada rozhodla o trvání na dobu neurčitou.⁹⁴

5.6. Nařízení č. 338/97

Stále existuje nařízení Rady (EHS) č. 348/81 z 20. 1. 1981 o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců, které nebylo zrušeno, avšak jedná se o obsolentní právní předpis a obsahově bylo překonáno nařízením Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. 12. 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Cílem nařízení je chránit druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zaručit jejich zachování regulováním obchodu s nimi podle ustanovení nařízení.⁹⁵

Překonané nařízení 348/81 obsahovalo pouze 3 články, které nové nařízení bez problémů zachycuje, jelikož ho tvoří 22 článků a čtyři přílohy, ve kterých jsou zařazené druhy jednotlivých rostlin a živočichů. Kytovci patří do „nejpřísnější“ přílohy A. Do přílohy A jsou řazeny buď druhy, u nichž členské státy nevznesly výhradu, nebo jakýkoliv druh, který je nebo může být předmětem poptávky za účelem využívání ve Společenství nebo mezinárodního obchodu a kterému buď hrozí vyhynutí, nebo je tak vzácný, že jakýkoli objem obchodu by ohrozil přežití druhu.⁹⁶ Správné zařazení je alfou omegou dalších postupů a

⁹² Čl. 3 odst. 1 a 2 tamtéž.

⁹³ Čl. 7 odst. 1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. 9. 2009.

⁹⁴ JANS, Jan. *European Environmental Law After Lisbon*, 4th edition, Europa Law Publishing, 520 s.

⁹⁵ Čl. 1 Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. 12. 1996.

⁹⁶ Čl. 3 odst. 1 tamtéž.

činností vztahující se k jednotlivým druhům. Co se týká například dovozu druhů v příloze A do Společenství, je možný pouze poté, co byly provedeny potřebné kontroly, a na hraničním celním úřadě v místě dovozu bylo předloženo dovozní povolení vydané výkonným orgánem cílového členského státu.⁹⁷ Členské státy mají oprávnění zakázat držení exemplářů, zejména živých druhů zvířat z přílohy A⁹⁸, tedy i velryb.

Pro úplnost co se týče obsolentního nařízení o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců, podle preambule by měly být zásady ochrany a z toho pramenící evropská opatření taková, jaká jsou vyžadována na mezinárodní úrovni. Stěžejní podmínkou pro dovoz výrobků uvedených v příloze do států EU je předložení dovozní licence. Taková licence však nebude poskytnuta tomu, kdo by výrobky používal pro komerční účely.⁹⁹

5.7. Další aktivity Evropské unie

EU je signatářem mnoho mezinárodních úmluv a dohod, které mají vytvořit společný právní rámec pro moře, oceány a prosazovat jejich mírové využívání, spravedlivé a účinné využití přírodních zdrojů, zachování živých organismů a mořského prostředí. EU je rovněž smluvní stranou Úmluvy UNCLOS a také spolupracovala na vývoji jiných právních nástrojů související s touto Úmluvou, konkrétně na dohodě Organizace pro výživu a zemědělství („*Food and agriculture organization*“ – FAO) o prosazování souladu s mezinárodně platnými opatřeními pro zachování a řízení ze strany rybářských plavidel na volném moři z roku 1993, na kodexu chování pro zodpovědný rybolov organizace FAO z roku 1995 a na dohodě
FAO
o tažných a vysoce stěhovavých rybích populacích.¹⁰⁰

EU sama žádnou speciální organizaci či právní rámec pro ochranu mořských živých zdrojů v okolí Antarktidy nevytváří, což je pochopitelné vzhledem k její historii a geografickému umístění. Nařízení, která EU doposud pro oblast Antarktidy přijala, mají společný rys v tom, že se ve většině případů jedná o stanovení technických a kontrolních postupů pro rybolov a vše s ním související. Je vhodné, že tuto problematiku vydává ve formě

⁹⁷ Čl. 4 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. 12. 1996.

⁹⁸ Čl. 8 odst. 2 tamtéž.

⁹⁹ JANS, Jan. *European Environmental Law After Lisbon*, 4th edition, Europa Law Publishing, 521 s.

¹⁰⁰ Evropský parlament. O Parlamentu. Mezinárodní vztahy v oblasti rybolovu [online]. europarl.europa.eu.

Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.3.6.html>.

nařízení. Směrnice by dle mého názoru neměly až tak velký efekt a vedly by k roztržitosti právních úprav jednotlivých členských států.

6. Ochrana mořských živých zdrojů ve smyslu práva České republiky

6.1. Historický exkurz

Dodržování mezinárodních závazků plyne pro Českou republiku z čl. 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů, Ústavy, který stanoví: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“ Nejmarkantnější vývoj v oblasti práva životního prostředí jde vidět v letech 1998 – 2001, kdy došlo k nové vlně příprav právních předpisů životního prostředí, přičemž impulsem těchto prací byl plánovaný vstup ČR do EU a s tím spjatý závazek harmonizace předpisů českého práva s *acquis communautaire*.¹⁰¹

V tomto období před vstupem ČR do EU představovala základ právního rámce pro přistoupení Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé (ED). Aproximace práva bylo upraveno v čl. 69 až 71 ED. To předpokládalo postupnou slučitelnost stávajících

i budoucích právních předpisů ČR s právními předpisy Společenství (čl. 69 ED), přičemž nejvýznamnější oblastí práva, kterých se měla aproximace týkat, byly v tomto ustanovení výslovně uvedeny. Vedle životního prostředí zde byly rovněž uvedeny oblasti, jako ochrana zdraví a života lidí, zvířat a rostlin, ochrana spotřebitele, technická pravidla a technické normy a zákony a předpisy o jaderné energii, tedy oblasti, které jsou přímo součástí práva životního prostředí, nebo s ním úzce souvisí. Tehdejší Společenství se zavázalo poskytnout ČR

při sblížování práva technickou pomoc, která by měla zahrnovat především výměnu expertů, poskytování včasných informací zvláště o příslušných právních předpisech, organizování seminářů, odbornou přípravu a pomoc při překladu právních předpisů Společenství v příslušných odvětvích.¹⁰² Posouzení stupně slučitelnosti národních právních předpisů kandidátských zemí s *acquis communautaire* bylo prováděno v rámci procesu zvaného

¹⁰¹ Tento pojem byl zaveden Maastrichtskou smlouvou v roce 1992 a označuje souhrn všech právních pravidel v jakékoliv formě, dokonce i nezávazných dokumentů, které se vztahují k činnosti Evropské unie.

¹⁰² DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 198 s.

screening.¹⁰³

Pro integraci jednotlivých politik předvídala ED systém spolupráce, který byl upraven v hlavě VI. Cílem spolupráce byl „rozvoj a nárůst potenciálu ČR“. Z hlediska ochrany životního prostředí byla klíčovou povinností řídit se při této spolupráci zásadou trvale udržitelného rozvoje. ČR si měla počínat tak, aby naplnila tehdejší článek 6 SES: „*aby hlediska ochrany životního prostředí byla rovněž od počátku brána plně do úvahy a aby byla spojována*

s požadavky harmonického sociálního rozvoje.“ Tento článek tvůrci zakotvili do ED zejména z důvodu, že si byli vědomi jistých handicapů resortu životního prostředí v zemích střední a východní Evropy a zájem na odstranění těchto deficitů měl do jisté míry privilegované postavení.¹⁰⁴

Výsledkem těchto rozsáhlých prací byla mimo jiné významná změna Ústavy prostřednictvím ústavního zákona č. 395/2001 Sb., nazývána tzv. Euronovela Ústavy z 18. 10. 2001. Tato Euronovela s účinností od 1. 6. 2002 doplnila druhý odstavec do článku 1, který zní: „*Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.*“ Sice jde spíše o deklaratorní ustanovení, ale česká ústavní norma se tak poprvé přihlásila k plnění závazků vyplývajících nejen z mezinárodních smluv, ale i z ostatních pramenů mezinárodního práva, v případě mezinárodního práva životního prostředí zejména k pravidlům obyčejového práva (vzhledem k deklaratorní povaze ustanovení se ale nejedná o přímé vtažení obecného mezinárodního práva). Je nicméně třeba upozornit na skutečnost, že povinnost státu dodržovat své závazky vyplývá již z mezinárodního práva, a tak je toto ustanovení pouze jejím zopakováním a potvrzením v rámci práva vnitrostátního.¹⁰⁵ Dále výše citovaný článek 10, který do té doby upravoval aplikační přednost mezinárodních smluv o základních právech a lidských svobodách, rozšířil okruh aplikační přednosti na vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a Ústava se tak tímto zakotvením generální inkorporační klauzule diametrálně změnila.¹⁰⁶ Prostřednictvím tohoto

¹⁰³ V ČR byl screening zahájen v roce 1998. Pro účely screeningu bylo unijní právo rozděleno do 31 kapitol, kapitola životního prostředí měla číslo 22. V rámci screeningu probíhala vyjednávání o jednotlivých kapitolách na základě pozičních dokumentů, které zpracovávaly jednotlivé kandidátské země a v nichž byl analyzován stav a postup v procesu harmonizace s unijním právem. Kapitola životního prostředí byla uzavřena v červnu 2001.

¹⁰⁴ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 199 s.

¹⁰⁵ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 200 s.

¹⁰⁶ Koncepce generální klauzule inkorporující obecně mezinárodní úmluvy do národního právního řádu znamená posun od převážně dualistické koncepce vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva (tzn. existence dvou odlišných systémů práva s určitými vzájemnými vazbami) v českém právním řádu ke koncepci monistické (jeden určitý systém mezinárodního a vnitrostátního práva)

článku byla vyřešena problematická otázka týkající se postavení mezinárodních smluv na ochranu životního prostředí. Další změnou bylo vložení článků 10a a 10b, jež připravily půdu pro řešení otázek ohledně přenesení pravomoci orgánů ČR na mezinárodní organizaci nebo instituci. Tento proces obohatil český právní řád o oblasti, jako např. problematika nakládání s geneticky modifikovanými organismy nebo problematika mořských živočichů a samotného kontinentu Antarktidy, pro který byl vytvořen návrh věcného záměru zákona o Antarktidě.¹⁰⁷

6.2. Česká republika a ochrana antarktických mořských živých zdrojů

Ačkoliv je ČR vnitrostátní zemí bez přímého přístupu k moři či oceánu, v ochraně mořských živých zdrojů se významně participuje, a to zejména v rámci systému ATS. Z mezinárodních smluv, které tvoří ATS, je ČR (resp. tehdy Československo) od roku 1962 smluvní stranou Smlouvy o Antarktidě, od roku 2004 je smluvní stranou Madridského protokolu a od vstupu do EU, tedy rovněž od roku 2004, je nepřímou smluvní stranou Úmluvy CCAMLR. Zbývá jediná úmluva, kterou ČR v rámci ATS doposud nepřijala a tou je Úmluva CCAS. Ochranou antarktických mořských živých zdrojů se nejvíce zabývá Úmluva CCAMLR. Přesněji řečeno ČR není smluvní stranou této Úmluvy, avšak je členem EU, která se k této Úmluvě zavázala a přistoupila na základě Rozhodnutí Rady (ES) č. 81/691/EHS ze dne

4. 9. 1981. V souvislosti s tímto závazkem došlo ze strany Evropského společenství k přijetí některých prováděcích nařízení (viz kapitola 5.) a ČR je těmito právními předpisy vázána dle ustanovení: „*Dohody uzavřené Unii jsou závazné pro orgány Unie i členské státy.*“¹⁰⁸

Na vnitrostátní úrovni ČR přijala zákon č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a změně některých zákonů. Tento zákon vstoupil v platnost 28. 8. 2003. Účelem zákona je zajistit dodržování mezinárodních závazků ČR týkajících se Antarktidy, zejména zajistit všestrannou ochranu životního prostředí Antarktidy jako přírodní rezervaci zasvěcené míru a vědě v souladu

se Smlouvou o Antarktidě a Protokolem o ochraně životního prostředí k této Smlouvě.¹⁰⁹

Ačkoliv z tohoto ustanovení výslovně nevyplývá ochrana mořských živých zdrojů, domnívám se, že výkladem ji lze přesto dovodit.

Z důvodové zprávy tohoto zákona vyplývá, že se situace před přijetím zákona

¹⁰⁷ VÍCHA, Ondřej. Ochrana životního prostředí Antarktidy z pohledu věcného záměru zákona o Antarktidě. *České právo životního prostředí*, 2001, č. 2, 17 s.

¹⁰⁸ Čl. 216 bod 2 Smlouva o Evropské Unii.

¹⁰⁹ § 1 odst. 1 zákona č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a změně některých zákonů.

vyznačovala nekoordinovaností, vzájemnou neinformovaností zainteresovaných institucí a postupným zaostáváním v otázce právního zakotvení ČR ve vztahu k aktivitám na Antarktidě. Vzhledem k tomu, že se ČR začátkem 90. let 20. století v této oblasti velmi angažovala, působilo toto právní vakuum paradoxním dojmem a přijetí právní úpravy bylo nezbytné.¹¹⁰

Tento právní předpis se člení na dvanáct částí. Zákon dopadá na státní občany České republiky, právnické osoby se sídlem na území České republiky a osoby bez státní příslušnosti, které mají trvalý pobyt na území České republiky, pokud se účastní činností v Antarktidě a také na cizince, které nepatří pod režim čl. VIII odst. 1 Smlouvy o Antarktidě, pokud se účastní výpravy do Antarktidy, která je organizována v České republice nebo místo jejího konečného odjezdu je v České republice.¹¹¹

K problematice ochrany mořských živých zdrojů bych chtěla upozornit na několik paragrafů. Již v § 3 odst. 1 je zdůrazněno, že osoby, na které tento zákon dopadá, jsou povinny se chovat v souladu nejen se Smlouvou a Protokolem, ale i s dalšími mezinárodními závazky, kterými je ČR vázána, týkající se Antarktidy. Jednoznačně sem lze zařadit Úmluvu CCAMLR. V témže paragrafu je vyzdvihnut princip prevence k životnímu prostředí. Z Madridského protokolu byla do zákona převzata také ochrana fauny a flóry Antarktidy, přičemž se zakazuje jakékoliv zasahování do populací a stanovišť geograficky původních rostlin a živočichů, s výjimkou zásahů a odběrů prováděných na základě povolení. K tomu lze dodat, že se jedná např. o zvláštní povolení k přístupu k novému rybolovu. Tento zákaz se však nevztahuje na lov ryb pro vlastní potřebu, při němž však nesmí být ohroženo přežití jednotlivých druhů ryb.¹¹² Zákon čerpá i z Úmluvy CCAS, kdy zakotvil zvláštní ochranu všem druhům lachtanů rodu *Arctocephalus* a *Ommatophoca Rossii* (tuleň Rossův).¹¹³ Jednoznačně důležitou transportovanou úpravou je zákaz vypouštění škodlivých látek do moře, které jsou přímo vyjmenovány.¹¹⁴

6.3. Výkon státní správy ve vztahu k Antarktidě

V obecné rovině plní výkon státní správy zakotvený zákonem o Antarktidě Ministerstvo životního prostředí. Zákon je postaven na kombinaci oznamovacího a povolovacího režimu.

¹¹⁰ Parlament ČR. *Vládní návrh zákona o Antarktidě* [online]. 12. 2. 2003. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/vladni-navrh-zakona-o-antarktide-21118.html>>.

¹¹¹ § 1 odst. 2 zákona č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a změně některých zákonů.

¹¹² § 18 odst. 1 a 2 tamtéž.

¹¹³ § 18 odst. 6 tamtéž.

¹¹⁴ § 22 tamtéž.

§ 6 odst. 1 stanoví obecnou podmínku, že české osoby mohou provádět činnosti v Antarktidě po jejich předchozím ohlášení, nestanoví-li tento zákon, že je třeba povolení.¹¹⁵ Takové ohlášení není třeba pro plavbu námořních plavidel a rekreačních jachet za účelem proplutí Antarktidou a pro přelet letadel nad Antarktidou. Činnosti v Antarktidě se ohlašují ministerstvu nejpozději 60 dní přede dnem plánovaného vstupu do Antarktidy. Shledá-li ministerstvo

v ohlášení nedostatky dle zákona, bez zbytečného odkladu oznamovatele upozorní. V opačném případě vydá do 15 dnů od ohlášení oznamovateli potvrzení. Potvrzení se vydává v českém jazyce a současně i jeho úřední překlad v jazyce anglickém či francouzském. Oznamovatel je povinen mít toto potvrzení při pobytu na Antarktidě u sebe. Od ukončení činnosti v Antarktidě je česká osoba povinna předložit ministerstvu do 30 dnů závěrečnou zprávu o průběhu pobytu.

Povolovací režim se týká taxativně stanovených činností uvedených v § 8 odst. 1 (k pobytu v Antarktidě delšímu než 30 dní nebo ve skupině více než pěti osob, provádění vědeckého výzkumu v Antarktidě, odběru nerostů nebo paleontologických nálezů v Antarktidě a jejich vývozu v rámci vědeckého výzkumu nerostných zdrojů z Antarktidy, výstavbě, přestavbě nebo odstraňování české stanice a jiných objektů a zařízení v Antarktidě, vstupu

na zvláště chráněné území, zasahování do populací nebo stanovišť geograficky původních rostlin a živočichů, odběru zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, dovozu geograficky nepůvodních druhů rostlin, živočichů a mikroorganismů, dovozu pesticidů, polychlorovaných bifenyly, polystyrenových kuliček nebo plátků, nesterilní půdy a jiných látek nebo přípravků nebezpečných životnímu prostředí Antarktidy a stanovených prováděcím právním předpisem do Antarktidy). Povolení musí mít i česká osoba organizující turistické výpravy do Antarktidy (§ 8 odst. 2). V situacích, kdy některé z těchto činností již byly české osobě povoleny některou jinou smluvní stranou Smlouvy nebo Protokolu, se povolení nevyžaduje.

Některé druhy povolení vydává Ministerstvo životního prostředí po projednání s Ministerstvem zahraničních věcí. Náležitosti žádosti jsou stanoveny v § 9 odst. 2. Ministerstvo o žádosti rozhodne ve lhůtě 60 dnů, přičemž povolení nevydává, pokud česká osoba nesplnila podmínky stanovené tímto zákonem, nebo činnost plánovaná českou osobou by byla v rozporu se základními zásadami ochrany životního prostředí Antarktidy stanovenými v čl. 3 Protokolu, nebo česká osoba, která žádá o vydání povolení, závažným

¹¹⁵ § 8 tamtéž.

způsobem porušila povinnosti nebo zákazy stanovené tímto zákonem nebo rozhodnutím vydaným na jeho základě v období posledních 10 let přede dnem podání žádosti. S uvedenými ministerstvy dále spolupracují Ministerstvo vnitra a Policie České republiky zejména jako informační kanály.¹¹⁶

Při stanovení práv a povinností lodí a jejich dozorových a kontrolních orgánů je však nutno rozlišovat, o jakou loď se jedná, jaký je její hlavní účel a následně jakým zákonem se bude řídit. Tento postup je nutno respektovat z důvodu, že na vnitrostátní úrovni existuje ještě jeden významný zákon týkající se lodí, zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, ve znění pozdějších předpisů, který zapracovává příslušné právní předpisy EU a upravuje podmínky provozování námořní plavby námořními plavidly pod státní vlajkou České republiky a práva a povinnosti právnických a fyzických osob s tím spojené a výkon státní správy ve věcech námořní plavby. Nevztahuje se na námořní plavbu válečných lodí, vodních skútrů, nafukovacích člunů a dále na námořní plavbu malých plavidel, pokud jsou provozována podle právních předpisů o vnitrozemské plavbě.¹¹⁷ Tento zákon je důležitý právě i v souvislosti s územím Antarktidy, jelikož podle § 2 odst. 1 se námořní plavbou rozumí i provozování námořních plavidel na volném moři. Co se však nesmí opomíjet, je vyloučení provozování námořní plavby pod státní vlajkou ČR za účelem rybolovu, trajektových lodí či osobních lodí.¹¹⁸

Jestliže tedy usoudíme, že jistá loď spadá pod tento zákon, odvíjí se od toho i odlišná organizační struktura a působnost dozorových a kontrolních orgánů. Takovým orgánem, který má na starost státní správu a státní dozor ve věcech námořní plavby a plní funkci tzv. Námořního úřadu, je Ministerstvo dopravy. Tento Námořní úřad dohlíží na plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána. V rámci tohoto zákona již neplatí oznamovací nebo povolovací režim, ale rejstříkový systém. Námořní úřad vede rejstřík plnící funkci veřejného seznamu, do kterého se zapisují údaje o námořních plavidlech, jejich vlastnících a provozovateli. Zápis námořního plavidla do námořního rejstříku je podmíněn rozhodnutím Námořního úřadu. Dnem zápisu vzniká právo plout pod státní vlajkou ČR.¹¹⁹

¹¹⁶ § 25a zákona č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a změně některých zákonů.

¹¹⁷ § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě.

¹¹⁸ § 5 odst. 1 tamtéž.

¹¹⁹ § 7 tamtéž.

6.4. Kontrola a sankce

Pokud se jedná o námořní plavidlo podle zákona o námořní plavbě, je kontrola a ukládání sankcí v dikci Námořního úřadu, který je i oprávněn vydávat příkazy provozovatelům námořních plavidel a ostatním osobám zúčastněným na námořní plavbě k zajištění bezpečnosti námořní plavby.¹²⁰ Ministerstvo dopravy vydává pověření ke státnímu dozoru ve formě průkazu. Kromě vnitrostátních předpisů a doporučení je provozovatel námořního plavidla spolu s ostatní posádkou dodržovat rezoluce a doporučení Mezinárodní námořní organizace o provozu lodí na moři, o vybavení a technické způsobilosti lodí a ochraně mořského prostředí, vydané podle mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána.

Otázka je, na kolik jsou tato doporučení a rezoluce právně závazná. I tato právní úprava potvrzuje rozdílnost přestupků a správních deliktů napříč právním řádem, přičemž pokuta za protiprávní jednání může dosáhnout až 5 milionů Kč v závislosti na daný subjekt.

Ve vztahu k antarktické pevnině připadá kontrola Ministerstvu životního prostředí, které kontroluje dodržování zákona o Antarktidě jednak na území ČR, jednak v Antarktidě prostřednictvím pozorovatele. Pozorovatel je v pracovněprávním vztahu k ČR zastoupené ministerstvem.¹²¹ Pozorovatelem se může stát osoba, která disponuje státním občanstvím ČR, je bezúhonná, dosáhla věku 21 let a je svéprávná. Hlavním oprávněním pozorovatele je vstup do všech oblastí Antarktidy a možnost provádění kontroly. Při porovnání výše pokut zákona o Antarktidě a zákona o námořní plavbě se od sebe moc neliší. Nejvyšší pokuta je vyčíslena až na 6 milionů Kč a může být uložena právnické osobě za trvalé či dlouhodobé poškození životního prostředí Antarktidy. Kromě uložení pokuty existuje i institut odebrání věci získané v rozporu se zákonem.¹²²

6.5. Komparace právních řádů České republiky vs. Velké Británie

Srovnání vývoje těchto právních řádů a nynější stav ohledně problematiky Antarktidy a ochrany mořských živých zdrojů může být zajímavé, jelikož státy nemají příliš mnoho společného jak z hlediska geografického a historického, tak i částečně politického. Velká Británie je ostrovní zemí, kde se námořnictví traduje od pradávna na rozdíl od středoevropské ČR. V náš neprospěch může také hovořit téměř 40 let v izolaci od mezinárodních vztahů

¹²⁰ § 75 tamtéž.

¹²¹ § 26 a násl. zákona č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a změně některých zákonů.

¹²² § 28 a násl. zákona č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a změně některých zákonů.

za doby komunismu. V neposlední řadě je Velká Británie konstituční monarchií, od čehož se odvíjí odlišné legislativní procesy a obyčeje.

Zájem ze strany Velké Británie o Antarktidu se objevil již v první vlně států, co vznášely územní nároky. Na základě těchto nároku vznikly sektory ve tvaru kruhových výsečí, jež byly výsledkem jednostranných prohlášení států učiněných zpravidla formou určitého aktu, a jednou z výsečí disponovala i Velká Británie.¹²³ Není tak divu, že Velká Británie je i zakladatelskou zemí Smlouvy o Antarktidě, a tudíž od počátku zemí disponující konzultativním statutem. Česká republika má oproti Velké Británii sice mírné zpoždění o tři roky, avšak vzhledem k její tehdejší minulosti je dle mého názoru naopak pozoruhodné, že přistoupila tak brzy. Nicméně konzultativní status získala až nedávno v roce 2014.¹²⁴

Velká Británie disponuje od roku 1962 velkým počtem dílčích nařízení vztahující se ke Smlouvě o Antarktidě právě díky svému konzultativnímu statusu. Určitý posun v legislativě lze zaznamenat s přijetím Úmluvy CCAMLR, kdy Velká Británie je jejím oficiálním členem na rozdíl od ČR, která se participuje v rámci EU. Díky tomuto závazku přijala Velká Británie v roce 1981 nařízení zakotvující postavení komise CCAMLR. Velká Británie je na rozdíl od České republiky rovněž signatářem Úmluvy CCAS.

Dále podle čl. 13 Madridského protokolu se každá smluvní strana zavázala přijmout vhodná opatření v rámci své působnosti, včetně přijetí právních předpisů, postupu správních orgánů a kontrolních opatření. Hlavním cílem těchto vnitrostátních právních předpisů je implementace Madridského protokolu do vnitrostátních předpisů smluvních stran. Česká republika tento závazek splnila až v roce 2004 zákonem o Antarktidě, načež Velká Británie byla o šest let rychlejší a v roce 1998 přijala *The Antarctic Act No. 15 of 1994*.¹²⁵ Čl. 16 Madridského protokolu stanovil do budoucna povinnost: „*vypracovat pravidla týkající se odpovědnosti za škodu vyplývající z činností, které se v antarktické oblasti uskutečňují, a na které se tento Protokol vztahuje*“. Tyto pravidla byly přijaty v roce 2005 prostřednictvím VI. Přílohy. Velká Británie ji implementovala ve formě dodatku poměrně nedávni, a to v roce 2013. A zde ČR zaostává, jelikož přílohu VI. do zákona o Antarktidě prozatím nikterak nepromítla.

¹²³ PROŠEK, Pavel a kol. *Antarktida*, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, 192 s.

¹²⁴ Antarctic Treaty System. *Parties* [online]. ats.aq. Dostupné na <http://www.ats.aq/devAS/ats_parties.aspx?lang=e>.

¹²⁵ Legislativa Velké Británie. Legislation.gov.uk [online]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga?title=antarctic>>.

Zhodnotím-li právní úpravu těchto dvou zemí, bylo pro mě poněkud překvapivé zjištění, že ačkoliv je ČR poměrně malou zemí a od Antarktidy velmi vzdálenou, ve vztahu k Antarktidě se velmi angažuje. Od Velké Británie, jako jednou z prvních zemí, co vznášela na Antarktidu územní nárok, se přece jenom iniciativa očekává. Zákon o Antarktidě obou zemí je velmi podobný. Fakt, že ČR doposud nepřijala Úmluvu CCAS, mi přijde poměrně logické, když v těchto vodách neloví a nepohybuje se. Ačkoliv do budoucna by ji mohla přijmout spíše jako formální a symbolické gesto, že ji akceptuje, i když praktický význam by byl nejspíše minimální. Co se mi ovšem jeví jako problém, je dosavadní nepromítnutí přílohy VI. Madridského protokolu upravující odpovědnost. Velká Británie ji do svého právního řádu promítl sice až také téměř po osmi letech, nicméně otázka odpovědnosti je palčivá vždy a neměla by se přehlížet. Právní úprava je však vždy závislá na politické vůli a v té má nad námi Velká Británie výhodu, jelikož má ve vládě mnoho „zelených“ zastánců.

Závěr

Pro moderní vyspělé státy je ochrana mořských živých zdrojů neoddělitelnou a samozřejmou součástí jejich vnitrostátní i mezinárodní politiky. Je jistě pozitivní, že si státy uvědomují nesoucí odpovědnost za budoucí podobu moří, oceánů včetně oblasti Antarktidy, a že díky tomu přijaly mnoho významných mezinárodních dokumentů. U přijetí těchto dokumentů však odpovědnost nekončí, naopak začíná v podobě dodržování plynoucích práv a hlavně povinností.

Jednoznačně nejvýznamnějším krokem, a tudíž i historickým mezníkem, kdy lze hovořit o ochraně životního prostředí Antarktidy, včetně ochrany antarktických mořských živých zdrojů, bylo vytvoření Antarktického smluvního systému. Jeho smysl spočívá už jen v samotné existenci, nicméně také v tom, že v rámci Antarktického smluvního systému je legitimní vykládat jeho jednotlivá ustanovení s ohledem na ostatní ustanovení systému, tj. nahlížet na systém komplexně, kdy smysl a účel veškerých dokumentů spadajících do tohoto systému byl vždy totožný a neodporoval si.

Ochrana antarktických mořských zdrojů je zakotvena zejména v jednom z pilířů Antarktického smluvního systému, a to v Úmluvě o ochraně antarktických mořských živých zdrojů, ke které k dnešnímu dni již přistoupila řada států. Tato Úmluva je precizně vystavěná, co se hmotného práva týče, přičemž nejde o konečnou právní úpravu. Jde o neustále „živý“ právní předpis, o kterém se každoročně debatuje na výročních zasedáních, a v případě potřeby

jej doplňují různá opatření. Fakt, že existují orgány sui generis, které se takto schází, jen dokazuje důležitost Úmluvy a poskytuje mořím, oceánům a Antarktidě rovněž určitou záruku pro budoucí ochranu. Dalšími neméně významnými pilíři jsou Madridský protokol a Úmluva o zachování antarktických tuleňů.

Kromě toho jsou mořské živé zdroje pod záštitou rovněž důležité Úmluvy OSN o mořském právu. Určitě od sebe nelze oddělovat problematiku znečišťování moří a ochranu mořských živých zdrojů, úzce spolu souvisí a i zde byla stanovena přísná opatření prostřednictvím mezinárodních smluv. Z ohrožených mořských živých zdrojů lze jmenovat velryby, o jejichž částečnou ochranu do budoucna se zasloužila Austrálie vyhraným soudním sporem nad Japonskem.

Role Evropská unie ve vztahu k tvorbě právních předpisů pro Antarktidu a ochranu mořských živých zdrojů spočívá především v přijímání prováděcích nařízení stanovující technické, kontrolní a organizační požadavky na plavbu lodí a rybolovnou činnost, které se podle opatření přijatých na výročních zasedáních komise CCAMLR s postupem času novelizují. Mezinárodní a unijní předpisy se tak vzájemně prolínají a to s sebou nese v určitých případech nepřehlednost a nadbytečnou byrokracii. Zde existuje prostor pro debaty ohledně možných změn de lege ferenda, jak systém pomocí dnešní techniky zdokonalit a zefektivnit.

Zhodnocení podílu na ochraně mořských živých zdrojů ve vztahu k Antarktidě z pohledu České republiky je podle mě nanejvýš uspokojivé. Česká republika splnila závazky pramenící z uzavřených mezinárodních dokumentů a přijala tak zákon o Antarktidě, což se zdá jako malý krok, avšak jakákoliv důslednější ochrana Antarktidy je vždy vítaná. Česká republika se tímto začlenila mezi státy, kterým ochrana životního prostředí této fascinující země není lhostejná. Navíc disponuje konzultativním statusem a získala v rámci Antarktického smluvního systému spolurozhodovací pravomoc. Ve vztahu k Velké Británii však má určité rezervy ve smyslu otázky odpovědnosti a její implementaci do českého právního řádu. Nicméně, pro mě až překvapivě, se česká právní úprava od britské výrazně neliší a oba státy mají velmi podobné právní předpisy a svou úlohu ve vztahu k ochraně mořských živých zdrojů plní.

Z výše uvedeného plyne, že ochrana antarktických mořských živých zdrojů je na mezinárodní úrovni prozatím dostatečně upravena a ošetřena, a to nejen v rámci Antarktického smluvního systému. Otázkou je, jestli stejná politická vůle jako dnes bude

i za několik let. Výstižně se k tomu vyjádřil admirál George Dufek¹²⁶, který prohlásil, že doufá, aby Antarktida a její okolí neměly nikdy strategickou ani ekonomickou cenu, pokud by totiž nastal opak, zmařilo by to dobrou vůli v rámci vědecké mezinárodní spolupráce, která se tu za dlouhé roky budovala, a v což upřímně doufám i já.

Seznam použité literatury

Monografie

- DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, 448 s.
- ONDŘEJ, Jan. *Právo mezinárodních prostorů, Vybrané otázky právního režimu volného moře, dna pod volným mořem, Antarktidy, kosmického prostoru, Měsíce*, 1. vydání, Praha: Vydavatelství Univerzity Karlovy, 2000, 168 s.
- PROŠEK, Pavel a kol. *Antarktida*, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, 345 s.
- DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: Beck, 2010, 629 s.
- ŽÁKOVSKÁ, Karolina. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2010, 227 s.
- BIRNIE, Patricia. BOYLE, Alan. *International law & The environment*. Second edition. New York: Oxford University Press, 2002, 798 s.
- JANS, Jan. *European Enviromental Law After Lisbon*, 4th edition, Europa Law Publishing, 560 s.

¹²⁶ Potomek českých rodičů, který se již narodil v Americe, stal se prvním Američanem, který vkročil na jižní pól, pořádal na něj mnoho expedic.

Sborník

- VÍCHA, Ondřej. *International legal instruments for the environmental protection of Antarctica and their newest development*. Czech Yearbook of International Law, Česká ročenka mezinárodního práva, vol. 1, Praha, 2010, 290 s.

Časopisy

- VÍCHA, Ondřej. Ochrana životního prostředí Antarktidy z pohledu věcného záměru zákona o Antarktidě. *České právo životního prostředí*, 2001, č. 2, 6 s.
- VÍCHA, Ondřej. Antarktické právo, Mezinárodní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí v Antarktidě. *České právo životního prostředí*, 2003, č. 4, 277 s.

Právní předpisy

Mezinárodní právní předpisy

- Smlouva o Antarktidě z roku 1961
- Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 76/1962 Sb., o Smlouvě a Antarktidě, ze dne 11. července 1962
- Úmluva o ochraně antarktických mořských živých zdrojů z roku 1980
- Úmluva o úpravě činností týkajících se nerostných zdrojů v Antarktidě z roku 1988
- Úmluva o zachování antarktických tuleňů z roku 1972
- Protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě z roku 1991
- Úmluva OSN o mořském právu z roku 1982
- Úmluva k regulaci lovu velryb z roku 1986
- The Antarctic Treaty Act 1967 c. 65
- The Antarctic Act 1994 c. 15
- The Antarctic Act 2013 c. 15

Unijní právní předpisy

- Smlouva o Evropské unii z roku 2009

- Nařízení Rady (ES) č. 1099/2007 ze dne 18. 9. 2007, kterým se mění nařízení (ES) č. 601/2004, kterým se stanoví některá kontrolní opatření pro rybolovné činnosti v oblasti působnosti Úmluvy o zachování živých mořských zdrojů v Antarktidě
- Nařízení Rady (ES) č. 600/2004 ze dne 22. 3. 2004, kterým se stanoví některá technická opatření pro rybolovné činnosti v oblasti působnosti Úmluvy o zachování živých mořských zdrojů v Antarktidě
- Nařízení Rady (ES) č. 601/2004 ze dne 22. 3. 2004, kterým se stanoví některá kontrolní opatření pro rybolovné činnosti v oblasti působnosti Úmluvy o zachování živých mořských zdrojů v Antarktidě a kterým se zrušují nařízení (EHS) č. 3943/90, (ES) č. 66/98 a (ES) č. 1721/1999
- Nařízení Rady (ES) č. 669/2003 ze dne 8. 4. 2003 měnící původní nařízení č. 1035/2001 zřizující systém dokumentace úlovků druhu *Dissostichus spp.*
- Nařízení Rady (ES) č. 1035/2001 ze dne 22. 5. 2001, kterým se stanoví systém dokumentace úlovků druhu *Dissostichus spp.*
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. 9. 2009 o obchodování s produkty tuleňů
- Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 ze dne 20. 1. 1981 o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců
- Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. 12. 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi
- Směrnice Rady 83/129/EHS ze dne 28. 3. 1983 o dovozu kůží z některých tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států

Vnitrostátní právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Zákon č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a změně některých zákonů
- Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 42/2005 Sb., Protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě, ze dne 31. 3. 2005
- Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě

Rozsudek

- Rozsudek MSD ze dne 31. 3. 2014, Lov velryb u Antarktidy, Austrálie vs. Japonsko,

Internetové zdroje

- ZARZYCKÁ, Karolína. *Antarktida* [online]. novinky.cz. Dostupné na <<http://tema.novinky.cz/antarktida>>.
- Novinky, ČTK. *V Antarktidě naměřili – 93,2 stupně Celsia* [online]. novinky.cz. Dostupné na <<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/321613-v-antarktide-namerili-93-2-stupne-celsia.html>>.
- Zeměpis.eu. *Informace o Antarktidě* [online]. zemepis.eu. Dostupné na <<http://www.zemepis.eu/informace-o-antarktide.p157.html>>.
- BARTOŠ, Tomáš. *Antarktida – ledový kontinent* [online]. penguinsworld.cz. Dostupné na <<http://www.penguinsworld.cz/clanky/antarktida.html>>.
- PAVLÍČEK, Tomáš. *Těžba nerostných surovin Antarktidě nehrozí* [online]. rozhlas.cz. 1. 12. 2009. Dostupné na <http://www.rozhlas.cz/zpravy/vedatechnika/_zprava/664738>.
- International Maritime Organization. *International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-operation (OPRC)* [online]. imo.org. Dostupné na <[http://www.imo.org/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Oil-Pollution-Preparedness,-Response-and-Co-operation-\(OPRC\).aspx](http://www.imo.org/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Oil-Pollution-Preparedness,-Response-and-Co-operation-(OPRC).aspx)>.
- SANDS, Phillipe. *Litigating environmental disputes: courts, tribunals and the progressive development of international environmental law* [online]. oecd.org. Dostupné na <<http://www.oecd.org/investment/globalforum/40311090.pdf>>.
- Informační centrum OSN v Praze. *Mořské právo – Orgány ustavené úmluvou o mořském právu* [online]. osn.cz. Dostupné na <<http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=66&subkap=71>>.
- United nations treaty collection. *United Nations Convention on the Law of the Sea* [online]. treaties.un.org. Dostupné na <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?&src=TREATY&mtdsg_no=XXI~6&chapter=21&Temp=mtdsg3&lang=en>.
- WWF Global. *A history of the International Whaling Commission (IWC)* [online]. wwf.panda.org. Dostupné na <http://wwf.panda.org/what_we_do/endangered_species/cetaceans/cetaceans/iwc/histo>

- [ry/>](#).
- Ministerstvo životního prostředí. *Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství* [online]. mzp.cz. Dostupné na http://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_umluva_o_regulaci_velrybarstvi.
 - International whaling commission. *IWC meetings* [online]. iwc.int. Dostupné na <https://iwc.int/meetingsmain>.
 - International whaling commission. *Commercial Whaling* [online]. iwc.int. Dostupné na <https://iwc.int/commercial>.
 - ČT 24. *Naděje pro velryby: Japonsko u Antarktidy už lovit nebude* [online]. 22. 9. 2014. ceskatelevize.cz. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/286848-nadeje-pro-velryby-japonsko-u-antarktidy-uz-lovit-nebude/>.
 - *Velrybářství v Antarktidě* [online]. Dostupné na <http://www.gummidek.estranky.cz/clanky/velrybarstvi-v-antarktide.html>.
 - Gnosis9.net. *Austrálie podala žalobu na Japonsko kvůli lovu velryb* [online]. gnosis9.net. 1. 6. 2010. Dostupné na <http://gnosis9.net/view.php?cisloclanku=2010060002>.
 - ČT 24. *Soud zakázal Japonsku lovit velryby u Antarktidy* [online]. ceskatelevize.cz. 31. 3. 2014. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/268096-soud-zakazal-japonsku-lovit-velryby-u-antarktidy/>.
 - CCAMLR. *Scientific Committee* [online]. Dostupné na <https://www.ccamlr.org/en/science/scientific-committee>.
 - ATS. *Parties of Antarctic Treaty*. [online]. ats.aq. Dostupné na http://www.ats.aq/devAS/ats_parties.aspx?lang=e.
 - Politiky Evropské unie. *Námořní záležitosti a rybolov* [online]. europa.eu. Dostupné na http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/cs/fisheries_cs.pdf.
 - Evropský parlament, O Parlamentu. *Zásada subsidiarity* [online]. europarl.europa.eu. Dostupné na http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.2.2.html.
 - Evropský parlament. O Parlamentu. *Mezinárodní vztahy v oblasti rybolovu* [online]. europarl.europa.eu. Dostupné na http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.3.6.html.

- Parlament ČR. *Vládní návrh zákona o Antarktidě* [online]. 12. 2. 2003. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/vladni-navrh-zakona-o-antarktide-21118.html>>.
- Antarctic Treaty System. *Parties* [online]. ats.aq. Dostupné na <http://www.ats.aq/devAS/ats_parties.aspx?lang=e>.
- Legislativa Velké Británie. Legislation.gov.uk [online]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga?title=antarctic>>.

Shrnutí práce a klíčová slova v českém jazyce

Diplomová práce na téma Právní režim Antarktidy a ochrana mořských živých zdrojů popisuje vývoj Antarktického smluvního systému a zaměřuje se především na dílčí složku ochrany mořských živých zdrojů. Tuto složku ochrany upravuje především Úmluva o zachování antarktických mořských živých zdrojů, která se objevuje v téměř všech kapitolách, ovšem pokaždé v odlišném kontextu, a to v kontextu práva mezinárodního, unijního

a vnitrostátního. V jednotlivých kapitolách je rozebrána aktuální právní úprava vztahující se k ochraně mořských živých zdrojů nejen v souvislosti s Antarktidou. Práce se snaží podat komplexní zhodnocení této problematiky.

Antarktický smluvní systém, Úmluva o zachování antarktických mořských živých zdrojů, Madridský protokol, Úmluva o zachování antarktických tuleňů, komise CCAMLR, zákon o Antarktidě, evropská nařízení o mořských živých zdrojích

Shrnutí práce a klíčová slova v anglickém jazyce

The thesis titled Legal regime of Antarctica and the protection of marine living resources describes the development of the Antarctic Treaty System and its sub-component of the protection of marine living resources. The most important is the Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources for this issue. This Convention appears in almost all chapters but in a different context namely in the context of international law, European Union law and national law. Individual chapters deal with the analysis of the current legislation of the protection of marine living resources not only in connection with Antarctica. The thesis seeks a comprehensive assessment of the issue.

Antarctic Treaty System, Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources, Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty, Convention for the Conservation of Antarctic Seals, Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources, Antarctic Act, European regulations on marine living resources